

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 23.

Onsdagen den 14 Mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen hållna sammanträde.

§ 1.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 15), angående ändring af sättet för lärareprofvs afläggande vid rikets allmänna elementarläroverk.

Angående lärareprof vid elementarläroverken.

I sin motion N:o 15 hade Herr *I. Asklöf* framställt ett så lydande förslag:

»att Riksdagen för sin del bifaller den förändring i befodringslagen af gällande stadga för rikets allmänna elementarläroverk, att de föreläsningsprof jemte afhandlings eller tesers utgifvande och försvarande, som blifvit föreskrifna för sökande till lektorat samt adjunkts- och kollegabefattningar, skola afläggas vid ett dertill bestämdt läroverk i Stockholm, äfvensom att de för dessa prof undfångna betyg, intagna i meritförteckningen, skola gälla vid ansökningar inom hela riket; samt att Riksdagen hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhåller om utfärdande af de förändringar i bemälda stadga, som häraf blifva en följd.»

Och hade motionären sedermera till Utskottet inkommit med följande erinran beträffande sitt förslag om lärareprofvens förläggande till ett enda i Stockholm beläget läroverk:

»Häremot skulle den anmärkning kunna framställas, att undervisningen vid detta skulle komma att lida genom de derstädes allt för ofta förekommande granskningar af praktiska prof. Denna invändning har jag tänkt mig afhjelpt på följande sätt. Jag har föreslagit ett läroverk i Stockholm för afläggande af alla praktiska prof. Som en hvar vet, finnas flera elementarläroverk i samma stad. Det ingår sålunda i min plan, att lärjungar skola kunna för dessa prof turvis inkallas från dessa läroverk eller också att Herrar examinatorer förflytta sig turvis från det ena läroverket till det andra, hufvudsakligen vid prof för adjunktsbefattningar, hvilka

Angående lä-
rareprof vid
elementarläro-
verken.
(Forts.)

naturligtvis blifva de oftast förekommande. Hufvudändamålet med min motion är sålunda, att alla prof komma att bedömas af *ett och samma*, om jag så må uttrycka mig, censorskollegium, behörigen ordnad efter profvens olika beskaffenhet.»

Utskottet hade, med instämmande i det allmänna syfte, som låge till grund för motionärens framställning, på anförda skäl hemställt:

att den förevarande motionen icke för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af

Herr Asklöf, som anförde: Som Utskottet, med erkännande af det beaktansvärda syftet i min motion, likväl ansett sig icke kunna, i saknad af nödig utredning, tillstyrka densamma, får jag i korthet yrka afslag å utlåtandet samt bifall till följande förslag, nemligen:

»att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller det täcktes Kongl. Maj:t vid nu förehafvande revision af stadgan för rikets allmänna elementarlärverk tillse, huruvida icke den förändring kan vidtagas i föreskriften rörande undervisningsprofvens afläggande, att betyg öfver ett *en gång* aflagdt dylikt prof berättigar till ansökningsrätt inom alla läroverken i riket, under den förutsättning, att det aflagda profvet innefattar de undervisningsämnen, som för den sökta lärareysslan blifvit fastställda.»

Herr H. Östling. Då jag icke ofta besvärar Kammaren med anföranden, torde det ursäktas mig, att jag yttrar några ord i en fråga, som speciellt rörer elementarläroverken och för många af dessa är af större vikt, än måhända en och annan af Kammarens ledamöter tänkt sig. Motionären har påpekat ett förhållande, som redan en lägre tid utgjort föremål för ett temligen allmänt missnöje bland Sveriges elementarlärare. Det har nemligen förefallit dem obilligt, ja, orättvist, att bland statens tjänstemän de skulle vara de ende, af hvilka staten fordrar nytt profs afläggande för hvarje gång de söka en ny plats, till hvars skötande de redan förut genom aflagda prof och mången gång dessutom genom flerårig, väl vitsordad skicklighet visat sig vara fullt kompetente. Det vore i högsta grad önskligt, att detta missförhållande kunde på ett tillfredsställande sätt undanrödjas och att sökande till elementarlärareplatser kunde befrias från dessa upprepade prof å en redan förut ådagalagd skicklighet och vana vid undervisning.

Hvad härvid beträffar de vanliga, för sökande till lektorsbeställning föreskrifna disputationprof, så torde saken ganska lätt kunna arrangeras derigenom att, såsom de begge senaste läroverkskomitéerna föreslagit och det nya förslaget till läroverksstadga

äfvén innehåller, dessa disputationer öfverflyttades till universiteten — de enda platser, der man kunde påräkna tillgång på personer, kompetente att rätt bedöma afhandlingarnes vetenskapliga värde. Ty vid domkapiteln händer understundom, att just den ende sakkunnige personen och kompetente domaren i detta hänseende saknas, i synnerhet vid sådant tillfälle, då ett lektorat skall tillsättas vid stiftsstadens läroverk sedan den målsman, som representerade läroämnet i fråga, med döden afgått, och det följaktligen beror på slumpen, om vid läroverket finnes någon person, som är fullt kompetent att bedöma profvet.

Angående lärareprof vid elementarläroverken.
(Forts.)

Jag tror ej, att universiteten i någon nämnvärd grad skulle betungas derigenom, att dessa prof förledes dit. Men svårare gestaltar sig saken i afseende på afhjelpandet af de olägenheter, som sjelfva undervisningsprofvet medför. Motionären har påpekat en af dessa olägenheter, nemligen den, hvaraf de sökande sjelfva drabbas. Men det fins en annan olägenhet, som är lika stor, om icke större än denna, nemligen för de läroverk, der dessa prof skola afläggas. Då, såsom fallet varit med Linköpings stift under de senare åren, de profvandes antal årligen uppgått till tolf eller femton, kan man lätt föreställa sig, hvilket störande afbrott i sjelfva elementarundervisningen mängden af dessa prof skall utöfva, i synnerhet om man besinnar, att detta afbrott träffar icke blott den klass, hvarest undervisningsprofvet försiggår, utan äfvén de afdelningar af 6:te och 7:de klasserna, der de fem eller sex lektorer skolat undervisa, hvilka såsom domkapitlets ledamöter enligt läroverksstadgan äro pligtiga att öfvervara och bedöma dessa prof. Hvar och en af dessa fem eller sex lektorer måste följaktligen den dag, profvet försiggår, under tre timmar inställa sina lektioner, hvilket för hvarje gång ett prof försiggår kan försäkra en uppoffring af ända till tjuogo undervisningstimmar. Hvilken skada undervisningen vid dessa läroverk härigenom lider, torde häraf vara lätt att inse och likväl skall samma kurs medhinnas, som i öfriga läroverk, der undervisningen fortgår ostörd af dylika afbrott.

Dessa olägenheter, både den af motionären påpekade och den af mig antydd, skulle väl nu i någon mån åtminstone kunna afhjelpas, derigenom att det stadgades, att en gång aflagdt, väl vitsordadt lärareprof sedan skulle gälla öfver hela riket, så vidt nemligen icke den sökande sjelf ville aflägga nytt prof, för att derigenom visa, att han vunnit ännu större skicklighet i lärarekallet. Jag vet, att detta blifvit tillstyrkt åtminstone af ett domkapitel i dess yttrande öfver förslaget till ny läroverksstadga. Men på samma gång man fordrar, att detta prof skall gälla öfver hela riket, framträder oafvisligt äfvén den fordran, att dessa prof icke som hittills skola få afläggas på 13 olika ställen, utan att antalet profställen reduceras till ett fåtal, på det att någorlunda jemnhet i bedömandet af profven skall kunna åstadkommas och rättvisa mot de sökande kunna iakt-

Angående lärareprof vid elementarläroverken.

(Forts.)

tagas. Då nu profärsinstitutionen på senare åren är förlagd till endast fyra platser, nemligen de båda universitetsstäderna Upsala och Lund, samt Stockholm och Kalmar, så kunde det tyckas, som om detta syfte, att vinna mera enhet vid lärareprofvens bedömande, skulle kunna vinnas derigenom att efter profärets slut särskildt lärareprof anställdes med profärs kandidaterna. Men i sådant fall skulle detta af de skäl jag förut anfört blifva ganska betungande i synnerhet för Kalmar läroverk, der den dömande myndigheten, domkapitlet, förutom biskopen i Kalmar stift, består af lektorerna vid dervarande elementarläroverk. De lektioner, som äliga lektorerna, måste naturligtvis inställas den tid, profven fortgå. Derjemte torde också med skäl kunna göras den invändningen, huruvida det vore lämpligt att ålägga profärs kandidaterna, med den ringa erfarenhet, de ännu efter det nyss genomgångna profäret hunnit inhämta, att aflägga ett undervisningsprof, som sedermera skall vara gällande för dem, och dels måste man också låta dem, som själfmant vilja aflägga nytt prof på förökad skicklighet, erhålla tillfälle dertill. Under sådana förhållanden synes det mig icke återstå annat, än att dessa särskilda prof förläggas till de båda universitetsstäderna, der man säkrast kunde påräkna tillgång på lämpliga personer att bedöma profven. Profven skulle afläggas inför en kommission, kollegium eller hvad namn man anser lämpligt att gifva denna institution, bestående af dels universitetslärare dels lärare vid elementarläroverk. Som Herrarne veten, tagas åtskilliga af censorerna vid mogenhetsexamina vid elementarläroverken bland universitetslärarne, och dessa kunde äfven vara lämplige att ingå såsom ledamöter i berörda kollegium. Att äfven lärare från elementarläroverken för ändamålet borde påkallas för att bedöma de sökandes pedagogiska och praktiska duglighet torde ligga så i öppen dag, att jag icke därför behöfver anföra särskilda bevis. Jag vet visserligen, att inom Riksdagen under loppet af åtskilliga år den åsigten velat göra sig gällande, att skolmän icke skulle vara särdeles lämpliga att använda vid bedömande af skolfrågor, emedan de skulle vara partiska, men med afseende å denna fråga lærer icke af någon kunna betvifvas, att denna partiskhet — om den verkligen finnes till — endast skulle vara till största gagn för Svenska elementarläroverken och följaktligen också för hela fosterlandet.

Jag skall icke tillåta mig att göra något särskildt yrkande i afseende å denna punkt. Jag har endast velat i min ringa mån bidra till att fästa uppmärksamheten vid denna fråga, som onekligen är af en ganska stor vikt för många af våra högre elementarläroverk, och jag hyser den lifliga förtröstan, att vid en skeende revision af elementarläroverksstadgan Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet skall åt denna frågas lyckliga lösning egna all den omsorg, som sakens vikt onekligen kräfver. Jag hoppas också, att de blifvande lärareprofven måtte anordnas på ett sådant sätt, att de mera än hittills gå ut på att utröna de blifvande lärar-

nes praktiska skicklighet och förmåga att meddela en fruktbringande undervisning.

*Angående lä-
rareprof vid
elementarläro-
verken.*

(Forts.)

Herr Linder: Det skulle icke hafva fallit mig in att såsom ledamot af Utskottet nu vid behandlingen af denna fråga i Kammaren begära ordet. så vida den talare, som nyss yttrade sig, varit den ende, som yttrat sig i frågan, ty i det hufvudsakligaste af hvad han andragit kan jag instämma. Alla de omständigheter, som den erfarne skolmannen i sitt anförande gjort till föremål för belysning, har äfven Utskottet vid frågans behandling tagit i betraktande. Som jag emellertid icke var här tidigt nog i Kammaren för att kunna få höra hvad en talare, som kort förut haft ordet, i frågan yttrat, kan jag endast af ett skriftligen uppsatt yrkande, som han på ett papper låtit framlemna till Herr Talmannen, sluta till det, hvarpå hans hemställan gått ut. Han yrkar, att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla »det täcktes Kongl. Maj:t vid nu förehafvande revision af stadgan för rikets allmänna elementarläroverk tillse, huruvida icke den förändring kan vidtagas i föreskriften rörande undervisningsprofvens afläggande, att betyg öfver ett en gång aflagdt dylikt prof berättigar till ansökningsrätt inom alla läroverken i riket under den förutsättning, att det aflagda profvet innefattar de undervisningsämnen, som för den sökta läraresysslan blifvit fastställda». Det är motionären sjelf, som framställt detta yrkande. Jag tror likväl, att ett vidtagande af denna förändring i sammanhang med nu pågående revision af läroverksstadgan rimligtvis icke kan vara att tänka på. Såsom det är bekant för en hvar, hvilken tagit kännedom om våra läroverksförhållanden, har en partisk reorganisation af elementarläroverket närmast med afseende på läroplanen blifvit genom Kongl. cirkulären af den 6 Juni 1873 och den 12 Mars 1875 genomförd i fråga om de fem nedre klasserna. Nu måste till näst instundande hösttermin förändrade föreskrifter i afseende å läseordningen och läroplanen och i viss mån äfven i öfriga delar af läroverksstadgan beträffande sjetta och sjunde klasserna vara af Kongl. Maj:t utfärdade, så vida icke läroverken skola afstanna i deras verksamhet. Det kan nemligen icke gå för sig att de fem första klasserna igenom undervisa enligt den nya ordning, som grundlades genom riksdagens beslut 1873, och sedermera i de två öfversta klasserna undervisa efter den gamla ordningen. Nu vill jag fråga, huruvida en förändring i läroverksstadgan enligt de förutsättningar, som ligga till grund för motionärens yrkande, skulle kunna beredas på en så kort tid, som till Juni eller senast Juli månad innevarande år, ty vid denna tid måste nödvändigtvis, så vidt jag förstår saken, läroverksstadgan i de förändrade delarne vara publicerad, på det att läroverken måtte få nödig tid till att bereda sig på förändringarne. Då två särskilda skollagstiftningskomitéer, som blifvit nedsatta för att tillse, i hvilka delar nu gällande läroverksstadga borde undergå revision, hafva, efter pröfning af saken, funnit, att för det närva-

Angående lärareprof vid elementarläroverken.
(Forts.)

rande ingen väsentlig förändring kan vidtagas med afseende å formen och sättet för de praktiska lärareprofvens anställande i och för erhållande af lektors- eller adjunktspatser vid elementarläroverken, så torde icke Kongl. Maj:t vara i tillfälle att på en så kort tid, som nu sannolikt föreligger, hinna att tillräckligt bereda denna fråga, ty hon är af beskaffenhet att mycket djupt ingripa icke blott i läroverkens verksamhet, utan äfven till en viss grad i organisationen af deras styrelse; hon tål derföre att mycket noggrant från alla synpunkter betraktas, prövas och skärskådas, innan hon kan blifva föremål för ett stadgande, som kan med framgång införas och till läroverkens bátnad varda gällande. Jag hyser alls icke den mening, att en förändring uti ifrågasatta hänseende hvarken kan eller bör åstadkommas, men hvad jag dristar betvifla, det är — såsom jag nämnt — att den förändring, hvarom förslagsställaren framställt yrkande, kan på en så kort tid, som nu ifrågakommit, hinna att genomföras.

Under sådana förhållanden och på de skäl. Utskottet anført, får jag anhålla, det Kammaren täcktes finna nödigt och af omständigheterna pakalladt att instämma i Utskottets hemställan.

Herr Brodén: I likhet med den ärade representanten från Linköping, som nyss hade ordet, vågar icke heller jag göra något bestämdt yrkande, men anhåller endast att få lemna några små bidrag till belysande af den föreliggande frågan.

Hvad den ärade motionären yttrat om olägenheterna af den nuvarande anordningen af profven till elementarläroverkssysslor, olägenheter icke blott för de profvande sjelfve utan äfven för de läroverk, der dessa prof skola ske, och för den myndighet, hvilken har att öfvervaka, leda och bedöma dessa prof, allt detta, säger jag, har sin riktighet, och det har också, såsom vi se, blifvit af Utskottet till fullo erkändt.

Emellertid vill jag något skarpare än motionären gjort det betona en af dessa olägenheter, en som faller inom min tjänstesterefarenhet, nemligen den ganska betydliga rubbning i undervisningens jemna och regelmässiga gång, som genom dessa prof vållas vid elementarläroverken i stiftsstäderna, särdeles känbar när det bär så till, att en mängd prof, skola inom en kort tid afläggas. Jag tillåter mig såsom exempel anförä, hurusom vid det läroverk, der jag är anställd, det förliden höst inträffade, att icke mindre än tio lärareprof aflades på den korta tiden af omkring tre veckor. Hvert och ett af dessa prof medtog omkring tre timmar; således sammanlagdt tretio timmar. Dertill kom att två af de profvande skulle, såsom sökande till lektorsbefattning, äfven aflägga disputationsprof. Hvardera af dessa medtog ytterligare tre timmar. Således får man en summa af tretiosex timmar, = $1\frac{1}{6}$ läsvecka, hvarunder läroverket varit mer eller mindre stördt i sin normala verksamhet. En sådan rubbning drabbar väl i första rummet de klasser,

med hvilka profven ske, nemligen femte, då fråga är om adjunkts- eller kollega-prof och öfre sjunde i fråga om lektorsprof, så vida att de förhindras att sysselsätta sig med de ämnen, som enligt skolans läsordning då borde förehafvas. Men äfven för de öfriga klasserna medför det närvarande förhållandet sin olägenhet, enär de lärare, som der skulle undervisa, måste, om de äro konsistorii ledamöter, öfvervara profven och sålunda under profvtimmarne dragas från utöfningen af sitt lärarekall.

Angående lärareprof vid elementarläroverken.

(Forts.)

Motionären har till en början föreslagit:

»den förändring i befordringslagen af gällande stadga för rikets allmänna elementarläroverk, att de föreläsningsprof jemte afhandlings eller tesers utgifvande och försvarande, som blifvit föreskrifna för sökande till lektorat samt adjunkts- och kollegabefattningar, skola afläggas vid ett dertill bestämdt läroverk i Stockholm».

Han har sedermera frångått detta förslag och det ganska visligen. Genom att samla uppgifter i »Pedagogisk Tidskrift» har jag uttrönt, att förra året skedde vid rikets samtliga elementarläroverk icke mindre än femtiotvå utnämningar till kollega-, adjunkts- och lektorsplatser. Antager man nu, att det fans till hvar och en af dessa platser åtminstone två sökande, så får man etthundrafyra sådana prof. Hvarje undervisningsprof fordrar tre timmar, således trehundra-tolf timmar, och med tillägg af förslagsvis tretio timmar för disputationsprof trehundrafyrtiotvå timmar, hvilket gör omkring tio och en half veckor.

Ett läroverk, som hos sig hade alla dessa prof, skulle icke kunna sköta sig i öfverensstämmelse med fordringarne i nu gällande skolstadga; det komme att stå i en afgjord undantagsställning gent emot de öfriga läroverken. Men, som sagdt, motionären har återtagit detta förslag och i stället hemställt, att ett visst antal lärjungar från samtliga elementarläroverken i hufvudstaden skulle för profven turvis inkallas eller ock examinatorene turvis förflytta sig från det ena läroverket till det andra.

Af dessa tvenne alternativ vore väl det förra det mest antagliga; men ser man saken från lärarnes sida, så företer den en allvarsam betänklighet bland många. Vid sådana tillfällen som de i fråga varande förefaller icke sällan, att der skall presteras icke blott undervisnings- utan äfven disputations- eller s. k. katederprof, och då finge desse lärare städså det åliggande att jemte sitt undervisningskall uppträda såsom opponenter, hvilket jag tror på längden blefve ganska tryckande och förhatligt.

Ändtligen har, såsom Utskottet erinrar, förslag väckts om andra sätt att lösa frågan, dels så att alla för lektorsbefattning föreskrifna disputationsprof skulle förläggas till universitetet, hvilket synes godt och bra, dels så, »att de lärarekandidater, som behörigen genomgått profar, eller vunnit deremot svarande befogenhet, finge tillfälle att ernå åstundad kompetens för lärarebeställningars erhållande vid rikets elementarläroverk genom att vid läseårets slut

Angående lärareprof vid elementarläroverken.

(Forts.)

på något lämpligt ställe i landet, exempelvis i hufvudstaden, aflägga praktiskt lärareprof inför en för sådant ändamål särskildt sammansatt nämnd.

Visserligen skulle detta lätt nog låta sig göra, men dervid är också något att betänka, som torde innebära en ej så ringa svårighet. När en tjänst sökes, äro vissa läroämnen anslagna, såsom de, i hvilka den sökande förnämligast kommer att undervisa. Om nu en lärarekandidat efter genomgången profår undergått praktiskt undervisningsprof inför särskild nämnd, så vore väl hans praktiska lärare-skicklighet vitsordad, men icke hans teoretiska insigt i de förnämnda anslagsämnena. I dessa skulle nytt prof undergå, så vida icke jemte filosofie kandidatbetygen de vitsord om insigt i vissa ämnen, som den sökande under profåret erhållit, kunde anses tillfyllestgörande. Detta åter kunde endast blifva fallet, om profärsämnena alldeles öfverensstämde med anslagsämnena; i annat fall förblefve han utan nytt prof inkompetent, oaktadt genomgången profår och ådagalagd praktisk lärareskicklighet.

Således finner jag den anordning, som motionären föreslagit, äfvensom de af Utskottet nämnda ändringsförslagen, stå så nära tillsammans med en mängd frågor beträffande dessa prof öfver hufvud, icke blott hvad platsen för dem angår, utan äfven sättet derför och de ämnen, som dervid skola förekomma, att denna fråga kommer att i sig inbegripa en temligen vidlyftig och genomgripande reorganisation af nu varande förhållanden, hvarför jag, utan att underskatta de olägenheter, som nu förefinnas, icke kan blunda för den stora svårigheten att ordna saken på bättre sätt än den nu är ordnad.

Jag delar i öfrigt den af representanten för Linköping uttalade mening, att ändock något vore vunnet, derigenom att man fäst uppmärksamheten på ett så viktigt ärende, som detta.

Herr v. Schoultz. De olägenheter, som vidlåda det nuvarande sättet för lärareprofs afläggande, hafva redan så tillräckligt blifvit framhållna, att derom torde icke någon vidare diskussion böra äga rum.

Inom Utskottet var man äfven ense derom, att det nuvarande sättet för afläggande af lärareprof var olämpligt, men vid det förhållande att motionären, så som han framställt sitt förslag, derefter förklarar detsamma och slutligen gifvit det en mera praktisk utförbarhet genom tillägget af en promemoria, ordnat saken på ett bestämdt sätt, var det ju gifvet, att inom Utskottet skulle till öfverläggning förekomma den frågan, huruvida man kunde tillstyrka det sätt för afläggande af lärareprof, med deri gjorda modifikationer, som motionären föreslagit, eller om man, med fäst afseende på de af alla erkända olägenheterna, skulle så till vida söka gå motionärens önskningsar till möte, att man fäste Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på behovet af en förändring härutinnan.

Sedan nu alla dessa olägenheter, på sätt af Utskottets betänkande synes, blifvit inom Utskottet framhållna, hade man för sig uppställt två alternativa förslag. Det ena af dessa innehåller det, som för Kammaren nu är framlagdt i slutet eller klämman af nu föreliggande betänkande. Det andra deremot innehöll: att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida ej aspirant till lärareplatser vid rikets elementarläroverk kunde på en gång få inför särskildt dertill utsedd nämnd aflägga praktiskt undervisningsprof, som, derest det godkändes, berättigade honom att, utan förpligtelse till ytterligare profs afläggande, öfver hela riket söka sådan lärareplats, som det en gång aflagda profvet afsett.

Angående lärareprof vid elementarläroverken.

(Forts.)

Detta andra alternativa förslag vann sympatier hos åtskilliga af Utskottets ledamöter, ja, denna sympati var till och med så stor, att en så stark minoritet omfattade detsamma, att denna vid anställd votering förhöll sig som 4 till 5, då den sista siffran angifver majoriteten.

Deraf synes, att inom Utskottet förefans en bestämdt uttalad benägenhet att gå i den hitanfödda riktningen för att afhjelpa den öfverklagade olägenheten. Oförnekligt är dock, att man kan ifrågasätta, huruvida Utskottet, med blicken fäst på motionärens förslag, kan ega makt att i det fallet uppträda med några alternativa förslag, och inom Utskottet ifrågasattes äfven, huruvida det tillfälliga Utskottet skulle hafva befogenhet att, i trots af hvad motionären föreslagit i trängre form, utvidga förslaget inför Kammaren i en mera omfattande riktning, och då ansåg man försigtigheten kräfva, att man icke gjorde detta, för att icke utsätta Utskottet för några förebråelser och anmärkningar, att det nemligen öfverskridit sin befogenhet, och härför fick minoriteten böja sig.

Skulle nu så vara, att Kammaren, af deltagande för dessa unga män, som verkligen allt för mycket tyngas af gällande förordning, skulle vilja bereda dem ljusare utsigter medelst en skrifvelse till Kongl. Maj:t, antingen i den riktning en yrkes-ställare här nyss yttrat genom en återremiss, eller också på det andra alternativa sätt, hvarom jag nyss i detalj gifvit upplysning, så ber jag Kammaren, i händelse en återremiss skulle blifva nödvändig, att noga besinna, att, då Utskottet icke ansett sig ega makt att intränga på det område, som tillhör enskild motionär, Kammaren måtte bestämdt och i afgjorda ordalag angifva, huru Kammaren vill hafva uppsättningen af denna skrifvelse formulerad, på det att Utskottet må från Kammaren hemta den makt, som Utskottet enligt min åsigt icke sjelf eger.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter, och sedan Herr Talmannen framställt propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarne Konstitutions-Utskottets memorial N:o 1, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll.

§ 3.

Vid föredragning derefter af Stats-Utskottets utlåtande N:o 30, i anledning af Riksdagens år 1876 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af de under Kongl. Kommerskollegii förvaltning ställda fonder och medel, blef Utskottets deri gjorda anmälan lagd till handlingarne, hvarjemte Utskottets slutliga hemställan bifölls.

§ 4.

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad. Till afgörande förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad i följd af den staden senast öfvergångna brand.

Utskottet, som icke funnit anledning tillstyrka annan ändring i hvad Kongl. Maj:t uti berörda proposition föreslagit än att räntan för låneunderstödet måtte bestännas till fem procent i stället för fyra, samt att det i 4:de mom. af de föreslagna lånevilkoren förekommande uttrycket »laga ränta» finge utbytas mot »sex procent ränta», hade hemställt:

»att Kongl. Maj:ts nådiga proposition må på det sätt bifallas, att åt staden Strömstad beviljas, såsom bidrag till inlösen af jord med derå varande byggnader, som erfordras till utläggning af gator, torg och andra allmänna platser samt såsom understöd för bestridande af de med regleringens genomförande i öfrigt förenade kostnader, ett anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af tretio tusen kronor, och ett lån af femtio tusen kronor, att lyftas under år 1878, anslaget i Statskontoret och lånet i Riksgäldskontoret, mot vilkor, i afseende å lånet:

1:o att stadsfullmäktige skola genom dertill utsedda ombud å lånesumman afgifva sin till Riksgäldskontoret eller ordres ställda skuldförbindelse, innefattande de af Riksdagen för lånets användande och återbetalning stadgade vilkor;

2:o att hvad utaf lånet icke blifvit hos Riksgäldskontoret uttaget före slutet af år 1878 derefter icke må utbekommas;

3:o att det i Riksgäldskontoret lyftade lånebeloppet får utan ränta och kapitalafbetalning innehafvas till 1881 års slut, hvarefter, och intilldess lånet blifvit till fullo godtgjort, sex procent å dess ursprungliga belopp bör till Riksgäldskontoret årligen inbetalas, deraf först beräknas och afgår ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp, samt öfverskottet utgör afbetalning derå; och

4:o att inbetalning af den uti näst föregående punkt omförmälda annuitet bör vid hvarje års slut verkställas, vid påföljd, för underlåtenhet deraf, att å annuiteten beräknas sex procent ränta från förfallodagen, dervid dock, derest annuiteten före den 16 Januari näst derpå följande år till Riksgäldskontoret inkommer, samma betalning må anses vara inom behörig tid verkställd, hvadan, i sådant fall, den sedan nyss nämnda månads början å annuiteten upplupna ränta eftergifves.»

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad.

(Forts.)

Efter det föredragning skett af första delen utaf denna hemställan, slutande med orden »mot vilkor i afseende å lånet», lemnades ordet på begäran till

Herr Liss Olof Larsson, hvilken låtit bifoga en reservation vid det förevarande Utlåtandet, och nu anförde: Jag har reserverat mig mot detta Utskottets betänkande och det har jag gjort i tvänne hänseenden. Den ena omständigheten, i fråga om hvilken jag reserverat mig, gälde Kongl. Maj:ts proposition om att bevilja anslag utan återbetalningsskyldighet till staden Strömstad. Jag skall dock i detta afseende icke framställa något yrkande; anledningen till min reservation i detta fall har varit, att jag för min del icke kan eller vill försvara Utskottets åtgärd att för sådant ändamål lemna anslag till städer utan återbetalningsskyldighet.

Deremot förekommer i afseende på denna fråga en annan omständighet, som enligt min tanke är af vida större vikt. Man har hittills i vårt land inskränkt sig till att låna penningar endast för utförande af jernvägsbyggnader; alla upplånade medel hafva hittills användts för detta ändamål. Först vid denna riksdag har man inslagit på den väg att upplåna penningar äfven för andra ändamål. Om man nemligen slår upp Bilagan N:o 6 vid den Kongl. Statsverkspropositionen, sidan 78, så står der upptaget, hvilka summor som skola upplånas, och bland dem finnes upptagen en summa af 170,000 kronor »till lån åt städerna Strömstad, Söderhamn och Oskarshamn». Der heter vidare: »Då samtliga dessa utgifter äro af beskaffenhet att böra genom upplånta medel bestridas, får jag tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen, att i fråga varande belopp måtte anvisas att utgå från Riksgäldskontoret.» Sålunda tillstyrktes, att dessa medel skulle utgå från Riksgäldskontoret, och det är häremot, som jag anmält min reservation. Jag tror nemligen, att det är farligt för Riksdagen att beträda den vägen att låna upp medel för andra ändamål än jernvägsbyggnader. I detta fall har ock Utskottet varit af samma mening, då det sagt, att det icke vore lämpligt att medel, lånade för fortsättande af statens jernvägsbyggnader, användes till lån för städers uppbyggande och tomtregleringar derstädes, och Utskottet stöder sig dervid på den omständigheten, att Riksgäldskontoret icke har andra medel än dem, som äro för visst ändamål upplånade. Detta synes af Utskottets betänkande, sidan 7, der Utskottet säger: »att i följd deraf

Angående stats-
bidrag för ny
tomtreglering i
Strömstad.
(Forts.)

Riksgäldskontoret icke annorledes än för förvaltning och mot återbetalningsskyldighet eger emottaga öfverskott å statsverkets inkomster, skulle ifrågavarande anslag ej kunna på Riksgäldskontoret anvisas, utan att, i sammanhang dermed, Statskontoret förklarades böra för dess belopp godtgöra Riksgäldskontoret». Här säger Utskottet bestämdt, att Riksgäldskontoret icke har andra medel att disponera än sådana, som böra i mån af behof ingå till Statskontoret, men i samma andetag säger Utskottet, att det är lämpligast att anslaget lyftes i Statskontoret och lånet i Riksgäldskontoret. Hvarifrån skall Riksgäldskontoret taga dessa penningar, då det, såsom Utskottet strax förut yttrar, ej har några medel? Detta Utskottets resonnement förefaller mig, minst sagdt, besynnerligt. Nu säger Utskottet sedermera på samma sida, att det icke finner det lämpligt att använda Riksgäldskontorets upplånade medel för ifrågavarande ändamål; men, säger Utskottet vidare, »i betraktande likväl dels af de betydliga förskott, Riksgäldskontoret, utöfver dess upplånta medel, lemnat till jernvägsanläggningar, och dels af åtskilliga kontorets öfriga tillgångar, torde den anmärkta omständigheten» — nemligen den att Riksgäldskontoret ej innehar andra upplånta medel än sådana, vid hvilkas upplånande uttryckligen angifvits, att de skulle till jernvägsanläggningar användas — »ej utgöra något hinder att, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, anvisa lånet till utgående från Riksgäldskontoret etc.» Jag har mig emellertid icke bekant, när Riksdagen beslöt, att Riksgäldskontoret skulle förskottera medel i och för jernvägsanläggningar. För min del har jag så uppfattat saken, att, när statens tillgångar varit sådana, att öfverskott funnits, som kunnat användas till jernvägsbyggnader, man icke upplånat mera, än hvad som erfordrats utöfver hvad staten sålunda af egna medel kunnat lemna för ifrågavarande ändamål, och på detta sätt har statsregleringen fortgått år ifrån år. Nu vill emellertid Utskottet, att vi skola rifva upp de gamla statsregleringarna och säger, att, som det Riksdagen anvisat endast är förskott, detta skall tagas tillbaka och användas till reglering af nedbrunna städer. För min del kan jag icke gå in på något sådant.

Se vi nu efter för hvad ändamål det lån skulle användas, som 1876 års Riksdag beslöt att upptaga, så erinra vi oss, att det skulle användas till betalning af 1869 års lån, till utbetalning af de af 1876 års Riksdag anvisade anslag till statens jernvägars byggande och utveckling, till låneunderstöd åt enskilda jernvägar samt till konvertering af äldre statslån. Deribland finnes intet ord, som antyder, att detta lån skulle få användas till att återbetala förskott, som blifvit lemnade. Dessutom, ser man efter uti revisorernas berättelse öfver Riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning, skall man finna att lånekontrakten mellan Riksgäldskontoret och långgifvarne bestämdt innehålla, att de upplånta medlen skola användas för jernvägsbyggnader. Nu vill man det oaktadt använda dessa medel för att betala de, som man här behagar kalla, förskott, som Riks-

gäldskontoret lemnat till jernvägsbyggnader. För min del är jag af den tanken, att, om vi vilja uppträda på lånemarknaden, vi äfven böra strängt fullgöra våra förbindelser, och jag vågar påstå, att, om vi använda dessa medel till reglering af nedbrunna städer, vi på samma gång hafva brutit kontraktet. Beträder man en sådan väg, ja, då kunna ju dessa medel, trots kontraktets bestämda innehåll, användas till hvad ändamål som helst. Jag tror således, att det är en farlig väg att beträda, och att det icke är rådligt att gå in på den åsigt, som finnes uttalad i Kongl. Maj:ts proposition, hvilken åsigt Utskottet visserligen säger sig ogilla, men dock, ehuru på omvägar, accepterat. Utskottet säger nemligen, såsom jag förut nämnt, att de förskott, som Riksgäldskontoret lemnat till jernvägsbyggnader, böra tagas tillbaka och användas för ifrågavarande ändamål.

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad.

(Forts.)

Jag skall sluta med att yrka bifall till Utskottets hemställan, dock med det tillägg i slutet af sjelfva klämman, att det efter ordet »Riksgäldskontoret» kommer att lyda: »mot det att Statskontoret godtgör Riksgäldskontoret sistnämnda belopp samt mot följande vilkor i afseende å lånet:»

Herr Asker: Då jag begärde ordet, trodde jag, att den ärade reservanten ämnade försvara sin reservation, uti hvilken förekomma vissa betänkliga satsar, som jag hade tänkt vederlägga. Men då jag nu funnit, att han icke håller på sin reservation, utan yrkar bifall till Utskottets hemställan i dess hufvudsakliga del, skall jag icke heller inlåta mig i någon strid med den ärade reservanten, utan gläder det mig, att han vid närmare eftersinnande afstått från att vidhålla de åsigt, som han i sin från Utskottet afvikande mening uttalat. Jag tillåter mig likväl, hvad beträffar hans yttrande derom, att Riksgäldskontoret icke skulle hafva till sitt förfogande andra medel än sådana, som äro afsedda för jernvägsbyggnader eller amortering af upptagna statslån, att förklara, det jag tror att han äfven i detta afseende begått misstag. Jag vill dock icke trüda Utskottets öfriga ledamöters rätt för nära att försvara utlåtandet i denna del, hvarföre jag för närvarande kan inskränka mig till att helt enkelt yrka bifall till Utskottets utlåtande oförändradt.

Herr Gustaf Jonsson: Som Herrarne sett, har den talare, som först yttrade sig i denna fråga, reserverat sig emot det nu föredragna betänkandet, och han uttalade äfven inom Utskottet samma åsigt som han här sökt försvara, men han blef der ensam om denna sin åsigt. Jag tror icke heller, att det kan ligga någon sådan våda, som han förespeglat, i att bifalla Utskottets förslag. Han påstår visserligen att Riksgäldskontoret icke har att disponera öfver andra medel, än dem som blifvit upplånta i och för våra jernvägsbyggnader, men jag tillåter mig erinra, att Riksgäldskontoret verkligt har äfven åtskilliga andra tillgångar, som kunna användas till det

Angående
statsbidrag för
ny tomtregle-
ring i Ström-
stad.

(Forts.)

nu ifrågasatta ändamålet, t. ex. de statslån, som förut beviljats åtskilliga städer till hvarjehanda ändamål. Deraf ingå nu till Riksgäldskontoret såväl ränta som amortering, och det är sålunda på goda skäl som Utskottet kunnat säga, att det äfven finnes andra medel att tillgå än de som upplånats till jernvägsbyggnader, och detta är det hufvudsakliga skälet, hvarför man icke ansett sig böra upptaga lån för de obetydliga belopp som nu äro i fråga, utan hellre gå till väga på det sättet, att Riksgäldskontoret får bestrida de för ändamålet erforderliga lånen och anslagens belopp af Statskontoret. Det torde väl kunna antagas vara mera principenligt än hvad reservanten föreslagit, att Statskontoret skulle till Riksgäldskontoret gälda dessa amorteringslån, som från Riksgäldskontoret blifvit utgifna förskottsvis. Som jag redan sagt, anser jag det icke vara någon våda vid att bifalla hvad Utskottet föreslagit, och får derföre anhålla om proposition på bifall till Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Emot hvad den näst föregående talaren yttrat tillåter jag mig anmärka, att det skäl han anförde alldeles icke var det afgörande skälet för Utskottets beslut. Tvärtom tror jag att, om icke alla, så åtminstone flertalet af Utskottets ledamöter medgäfvit riktigheten af den af mig uttalade åsigten, ehuru de af andra skäl kommo till ett annat slut än jag. I fråga om den hänvisning den talaren gjorde på åtskilliga tillgångar, hvarmed Riksgäldskontoret skulle kunna bestrida de nu ifrågasatta lånen, tillåter jag mig säga, att jag icke känner till några sådana tillgångar. Om man nemligen granskar den Kongl. propositionen, skall man finna, att ränta och amortering å de enskilda jernväglånen som inflyta till Riksgäldskontoret redan blifvit under sjunde hufvudtiteln anvisade att användas till afbetalning å vår utländska skuld. De öfriga tillgångar Herr Gustaf Jonsson syftade på skulle då vara fordringar för meddelade tomtregleringslån, lån för hamn- och brobyggnader samt åars upprepning äfvensom lån för sluss- och kanalaneläggningar.

Visserligen finner man att räntor och kapitalafbetalningar å sådana lån uppgå till cirka 334,000 kronor, men i stället har man på utgiftssidan ett anslag till Hans Maj:ts Konungen till ett belopp af 300,000 kr., som sedan många år utgår från Riksgäldskontoret, och dessa båda summor motväga ju i det närmaste hvarandra. Hvarifrån skall då Riksgäldskontoret taga dessa 170,000 kronor, hvilka, om Utskottets förslag bifalles, skola lemnas som lån åt Strömstad, Söderhamn och Oskarshamn. Det kan jag åtminstone icke få reda på, vare sig i revisionsberättelsen eller i Kongl. Maj:ts proposition eller i Utskottets betänkande. Jag tror derföre att Riksgäldskontoret icke har några andra medel att använda för ifrågavarande ändamål, än de upplånade; men, som jag redan förut sagt, dessa medel hafva vi lånat för att bygga jernvägar och icke för att reglera nedbrunna städer, och jag påstår fortfarande, att det vore att bryta

mot lånekontraktet, om vi använde dem till annat ändamål än som säges i kontraktet.

En annan talare, Herr Asker, förmodade, att jag icke längre vågade hålla på de skäl, som jag i min reservation anförde, men jag får förklara, att jag anser mig mycket väl kunna försvara den åsigt jag der uttalat, och att jag fortfarande icke ser, hvarför man skall komma städerna till hjälp med statsanslag, i händelse af eldsvåda, då något sådant aldrig ifrågasatts, då det brunnit på landsbygden; åtminstone kan jag icke påminna mig, att under den tid, som jag varit riksdagsman, något förslag i sådan syftning framkommit; och att man lemna anslag åt landsbygden för åtskilliga andra ändamål anser jag icke hafva med den här saken att göra. Emellertid har jag i min reservation icke i klämman kommit till annat resultat i sjelfva saken än det hvartill Utskottet kommit; jag har endast velat fritaga mig från att bära ansvaret för en åtgärd, som jag anser icke kunna rätt väl försvaras.

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad.

(Forts.)

Herr Key: I Utskottet var denna fråga mycket på tal och, såsom en Utskottsledamot här bakom mig redan nämnt, var reservanten dervid ensam om sin mening.

Åsigtorna voro visserligen delade beträffande lämpligheten af att anvisa dessa medel från Riksgäldskontoret, och åtskilliga ledamöter ansågo rättare att anslå samma medel från Statskontoret. Men angående sjelfva hufvudfrågan, eller om några medel skulle lemnas, så väl anslag som lån, till understöd åt de branskadade städerna, derom voro meningarne temligen eniga.

Hvad nu beträffar den ärade reservantens i hans senaste anförda framställda invändning, att han icke hade sig bekant det Riksgäldskontoret förskotterat medel t. ex. till enskilda jernvägsbyggnader, ber jag att få försäkra honom att så verkligen kan sägas vara förhållandet. Och dessa förskotter, hvilka uppgå till icke så obetydliga belopp, komma att inflyta till Riksgäldskontoret på tider, som för hvarje lån blifvit vid dess beviljande fastställda. Och dessutom har Riksgäldskontoret, såsom en Stats-Utskotts ledamot förut påpekat, äfven andra medel till sitt förfogande, så att det påståendet lär väl icke hålla streck, att Riksgäldskontoret skulle nödgas *taga upp lån* för att kunna tillhandahålla ifrågavarande anslag.

Den ärade reservanten nämnde vidare, att man icke bör anslå ifrågavarande bidrag till städer, då dylika bidrag aldrig lemnas åt landsbygd. Men han förbisåg härvid en vigtig omständighet. Om nemligen mitt hus på landet brinner ned, så kan jag återuppygga detsamma på det sätt mig bäst synes; jag har fria händer, under det att jag i stad i liknande fall är underkastad något som kallas byggnadsordning, hvilken i sådant afseende lemna ganska detaljerade och särdeles betungande föreskrifter.

Till Stats-Utskottet lemnades åtskilliga upplysningar angående de kostnader, som för den nya regleringen förestå staden Strömstad,

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad. (Forts.)

och dessa upplysningar gjorde på mig det intryck, att jag ansåg det ifrågavarande beloppet vara ganska måttligt begärdt. Kostnaderna för den nya tomtregleringen uppgå vida mera än till 175.000 kr. Icke mindre än tre gator måste enligt denna stadsplan omläggas och åtskilliga tomter för sådant ändamål inköpas. Staden måste rifva sitt gamla rådhus och uppföra ett nytt. Vidare komma tomternas antal att minskas från 62 till 33. Och slutligen måste en bro öfver strömmen byggas om. Allt detta är en följd af den nya regleringen. Under sådana förhållanden tyckte vi verkligen i Stats-Utskottet, att, då den begärda summan icke var större och då staden Strömstad utöfver densamma finge vidkännas ganska stora utgifter, man gerna kunde bevilja både ifrågasatta anslag och lån, helst sedan räntan och amorteringen å lånet höjts utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Jag tror att, om man vill se saken från dess rätta synpunkt — och jag vågar påstå att den af mig nu påpekade angående de olika förhållandena uti ifrågakomna hänseende mellan stad och landsbygd är riktig — så skall man också komma till en annan uppfattning af frågan än den ärade reservanten.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Asker: Herr Talman! Mine Herrar! Då den ärade reservanten sista gången han hade ordet upprepade ett af de hufvudskäl, han anfört i sin reservation, ber jag Kammaren om öfverseende, för det jag icke kan underlåta att med några ord besvara den värde reservanten.

Det må ej förefalla underligt, att af Stats-Utskottets 24 ledamöter finnes en, som är af skiljaktig mening, det må nu vara i hvilken fråga som helst — och det finnes ingen mening, som icke är berättigad att åtnjuta aktning — men det må vara förunderligt att uti en reservation få läsa så spröda skäl för en afvikande mening, som dem, hvilka den ärade reservanten anfört. I allmänhet tillåter jag mig fråga: Om en större olycka skulle träffa landsbygden, af hvilken anledning det vara må, skulle väl städernas representanter i denna Kammare hafva hjerta i bröstet att, derest en sådan olycka erfordrade statens mellankomst till bistånd och hjälp, säga: nej, denna olycka angår oss icke; den ifrågasatta statsutgiften kommer endast landet till godo; städerna hafva ingen nytta deraf; vi neka således vårt bifall till det begärda understödet? För min del känner jag icke mer än ett svar på en sådan framställning: den hemsökelse, som träffat vare sig en landsbygd eller en stad, har träffat en del af vårt fosterland; hon är gemensam för oss alla. Den ärade reservanten säger i sin reservation, att han icke kan finna rimlig anledning dertill, att en sådan förmån, som den ifrågavarande, skall tillkomma städerna, hvilken, så vidt han vet, icke ens ifrågasatts af landsorten, mycket mindre blifvit den beviljad. Det finnes likväl ett nära liknande förhållande, som vid detta tillfälle, då fråga är om en jembörelse mellan stad och land, väl må kunna åberopas, jag

menar det understöd, som staten årligen bekostar till utflyttningshjälp vid laga skiften och till storskiftesverket i Dalarne. På riksstaten har under loppet af många år varit uppfördt ett anslag för dessa utflyttningar till ett belopp af öfver 100,000 kronor, och enligt ett utlåtande, som är afgifvet af ett tillfälligt Utskott, finna vi, att utflyttningsbidragen i medeltal, lågt räknadt, årligen uppgå till omkring 50,000 kronor. Det skulle vara rätt intressant att förnimma, huru mycket storskiftesverket i Dalarne kostat staten. Jag är, mine Herrar, icke i tillfälle att härom lemna någon upplysning, men måhända skulle den värde reservanten kunna tillhandagå Kammaren med en bestämmande upplysning i detta hänseende. En så beskaffad siffra kunde vara ganska talande och i någon mån tjena till ledning för Kammarens åsigt i förevarande fråga. Hvad landet vinner till förkofran af dess välstånd, vinna äfven städerna och tvärtom; deras fördelar äro ömsesidiga. Den stad, som är omgifven af en fattig och betryckt landsbygd, saknar det nödvändiga vilkoret för sin regelbundna verksamhets förkofran. Den landsbygd, som i en närbelägen stad har pulsådern för sin afsättning af jordbrukets alster med dess binäringar, har en gifven fördel af stadens välstånd och affärslif. Låtom oss derföre icke, mine Herrar, såsom den värde reservanten, uppföra en kinesisk mur emellan stad och land. En sådan söndringstanke skulle, om den finge göra sig gällande i tillämpningen, ovilkorligen medföra skada både för land och stad.

Den ärade talare, som näst före mig hade ordet, har redan upplyst, att eldsvådor, som träffa de mindre städerna i riket, numera utöfva en helt annan verkan än förr. Dessa städer få icke på de brända grundvalarne uppföra nya hus; de måste enligt gifna föreskrifter vidkännas betydliga omkostnader för att utvidga sina gator, för att förstora sina torg, med ett ord, för att reglera staden på sådant sätt att, om möjligt, sådana större olyckor för framtiden kunna undvikas. Jag tillåter mig vördsamt yttra, att jag olyckligtvis har någon erfarenhet i detta fall. Herrarne erinra sig säkert alla den stora eldsolycka, som år 1869 öfvergick staden Gefle. Denna stad ansågs inom sig ega lifskraft nog att söka genomföra den storartade tomtreglering, som der blifvit bringad till verklighet, utan att begära, och icke heller få, ett enda öre ur statens kassa. Men staden måste, för att kunna genomföra tomtregleringeu, som var den sista minnesvärd Friherre Ericson reste åt sitt minne — ty det var han som uppgjorde planen dertill — staden måste, säger jag, upptaga ett lån på en million riksdaler, hvaraf en betydlig del blifvit använd till tomtregleringens utförande. Då nu så är förhållandet, att icke alla städer i riket — och här är åtminstone ett exempel — hos Riksdagen begära understöd i andra fall, än då sådant är oundgängligen nödvändigt, så framt icke dessa smärre städer rent af skola förfalla i lägervall, synes det mig, som om ett motstånd i detta fall icke vore berättigadt eller riktigt, allra minst då man stöder motståndet på en åsigt, som saknar fotfäste af statsekono-

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad.
(Forts.)

Angående stats-
bidrag för ny
tomtreglering i
Strömstad.
(Forts.)

misk klokhet. Jag tror således, att Stats-Utskottet haft goda skäl för sin tillstyrkan, och om jag vore dertill behörig, skulle jag i den brandskadade stadens namn här uttala min tacksamhet till regeringen, till Stats-Utskottet och, som jag vågar hoppas, förskottsvis äfven till Kammaren. På grund af hvad jag nu haft äran anföras, hemställer jag, att Kammaren, utan afseende å de invändningar, som här blifvit gjorda, måtte lemna sitt bifall obetingadt till Stats-Utskottets välgrundade utlåtande.

Herr *Granlund* instämde med Herr Asker.

Herr Danielsson: Sökerligen äro de framställningar, som nu blifvit gjorda, föranledda af nu gällande byggnadsstadga för rikets städer, hvars bestämmelser hufvudsakligen orsakat, enligt min tanke, att Riksdagen får sådana frågor, som den nu föreliggande, till behandling.

Hade Riksdagen fått hafva ett ord med i laget då denna stadga tillkom, så är det troligt att Riksdagen befriats från dylika anslagsfrågor, som den nu i fråga varande. Men då detta icke skett, utan Kongl. Maj:t begagnat sig af sin rätt att ensam utfärda nämnda byggnadsstadga, och på grund af hvilken städerna nödgas, vid fall sådana som det nu förevarande, omordna sina byggnadsförhållanden, så blir deraf en naturlig följd, att för sådant ändamål understöd från Riksdagens sida ofta påkallas. Jag vill för min del icke uttrycka några tvifvel om, att ett verkligt behof här föreligger, icke heller uttala något klander i afseende på en begäran, som blifvit föranledd af byggnadsstadgans nu gällande bestämmelser, om hvilka jag, som jag nämnt, dock icke kan underlåta att uttala det omdöme, att de icke äro i alla afseenden lämpliga.

I likhet med Herr Liss Olof Larsson anser jag dock, att man bör betänka, huruvida icke den af Utskottet föreslagna åtgärd, konsekvent tillämpad, slutligen kan leda oss in på en väg, som icke är önskelig. Det måste nemligen ligga för klar och öppen dag, att, då det visat sig, att Riksgäldskontoret icke har andra medel än de under sistförflutna året för jernvägars byggande upplånade att lemna, det vore mindre välbetänkt att antingen tillgripa dessa medel, eller tvinga Riksgäldskontoret att för ändamålet upptaga nya lån. Här har man visserligen sökt visa, att Riksgäldskontoret har andra tillgångar, men denna bevisning har synts mig misslyckad; och säkert är att dessa tillgångar äro verkligen så små, att de icke skulle kunna fylla behofvet. Derföre torde nödvändigheten bjuda, att Kammaren går försigtigt till väga i detta fall samt något beaktar, hvad som blifvit framhållet, eller att Riksgäldskontoret må från Statskontoret erhålla godtgörelse för det belopp, hvilket från det förra anvisas att utgå såsom låneunderstöd åt staden Strömstad. Derför torde ej heller möta mycken svårighet, då man ser att statsinkomsterna väsentligen ökats och att statsverket icke står i penningeförlägenhet. Deremot skulle en motsatt åtgärd orsaka Riks-

gäldskontoret olägenheter och möjligen föranleda detsamma till framställning om tillåtelse att upptaga ett nytt lån, hvarigenom vi till slut invecklades i ett fullständigt lånesystem. Men då, såsom sagdt är, i fråga varande summa lätteligen lär kunna Riksgäldskontoret från Statskontoret ersättas, så anser jag Herr Liss Olof Larssons reservation i denna del vara välgrundad och anhåller derföre att i densamma få instämma.

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad.

(Forts.)

Herr Werner Ericson: Jag skulle helst sett att jag icke behöft begära ordet i denna fråga, då jag, såsom varande representant för staden Strömstad, således kan anses tala i egen sak. Och ehuru jag beklagar att ett sådant yttrande, som det af reservanten nyss fälda angående förhållandet mellan stad och land, kunnat afgifvas, så skulle jag dock låtit detsamma passera oanmärkt, emedan jag icke ville gifva anledning till någon längre debatt, derest denna fråga icke redan föranledt meningsutbyte mellan flere talare. Då emellertid den ärade representanten för Gefle, som på grundade anledningar har en sådan ställning inom Kammaren att han eger Kammarens öra — något som jag deremot icke kan smickra mig med — redan besvarat frågan om förhållandet mellan stad och land, vill jag ej länge uppehålla mig vid detta reservantens yttrande.

Den egentliga anledningen till att jag begärt ordet är emellertid den att jag önskar att rörande Strömstad få lemna några upplysningar, som till äfventyrs kunna tilltala Herrarnes billighetskänsla om ej Herrarnes fosterlandskärlek.

I afseende å den ärade reservantens ofvanberörda yttrande, »att han icke kunde godkänna de skäl, som blifvit anförda för lemmandet af anslag *utan återbetalnings-skyldighet* i och för reglering och uppbyggande af brandskadade städer, och att han dessutom icke kunde finna rimlig anledning till att en sådan förmån skulle tillkomma städerna, hvilken, så vidt han visste, icke ens ifrågasatts af landsorten, mycket mindre blifvit den beviljad», ber jag dock att i förbigående få erinra att jag icke riktigt kan fatta detta yttrande, såvida meningen är att detsamma skall tolkas efter ordalydelsen. På landet kan väl ej annat än ersättning för brandskada komma i fråga, då tomtreglering der torde vara obehöflig; och då här *endast* är fråga om anslag till bestridande af kostnaderna för ny tomtreglering, men ingalunda om någon brandskade-ersättning, torde reservantens jämförelse med skäl kunna anses opraktisk.

Genom den nya byggnads-stadgan för rikets städer den 8 Maj 1874, hvars föreskrifter måste vid Strömstads återuppbyggande tillämpas, har, såsom det borde vara Herrarne bekant, svårigheten att återuppbygga en nedbrunnen stad betydligt ökat. Enligt äldre författningar var detta deremot en ganska enkel sak, emedan man då, så att säga, byggde nästan som man behagade. Men genom de strängare bestämmelserna af 1874, särskildt i fråga om tomtregle-

Angående statsbidrag för ny tomreglering i Strömstad.
(Forts.)

ringen, har förhållandet blifvit helt annat. Jag vill exempelvis påpeka att i Strömstad äro af de 62 tomter, öfver hvilka elden gått fram, endast 33 så belägna att de få återbyggas. De öfriga måste staden exproprieras i och för reglering af gator och andra allmänna platser. Och det synes mig i sanning obilligt att begära, att en så obetydlig stad, som Strömstad verkligen är, — den har, mine Herrar, icke mer än 2,096 invånare, hvaraf största delen utgöres af fattiga fiskare, — skall utan understöd af staten bestrida de dryga kostnader som en sådan reglering medförer.

För öfrigt bör det ligga i det allmännas intresse att denna stad, hvilken såsom vi veta är en utmärkt badort, vid hvilken under sommarmånaderna personer från snart sagdt alla delar af riket återhemta helsa och krafter, så fort sig göra låter sättes i stånd att åter emottaga badgäster, hvilket för staden ock utgör en lifsfråga, men hvilket svårigen kan låta sig göra, om ej staden erhåller hjälp till bestridande af de utgifter, hvarom här är fråga.

Jag har ej något yrkande att framställa.

Herr Liss Olof Larsson: Jag anhåller till en början att, med anledning af den nästföregående ärade talarens senaste anmärkningar emot förra delen af min reservation angående frågan om anslag utan återbetalningsskyldighet till förevarande stadssamhälle, få erinra derom, att jag, då jag sist hade ordet, uttryckligen förklarade, att jag i nämnda hänseende ej komme att framställa något yrkande, och vid sådant förhållande torde det vara öfverflödigt för mig att vidare ingå i frågan till vederläggning af hans berörda invändningar, helst ej heller under diskussionen i öfrigt framkommit något yrkande i sådan syftning.

Jag begärde emellertid ordet, dertill uppkallad af Herr Keys påstående, att Riksgäldskontoret skulle ega medel för i fråga varande ändamål, hvilka skulle utgöras af influtna räntor och kapital-afbetalningar å lån, som lemnats för enskilda jernvägsanläggningar. Men om den ärade talaren slår upp den Kongl. propositionen, så skall han sjelf finna, huru det förhåller sig med den uppgiften. Förhållandet är nemligen, att Kongl. Maj:t redan tagit de sålunda influtna medlen i beräkning för ränta och amortering å den utländska statskulden, och att de således *redan äro disponerade*. Det enda sättet att anskaffa dessa medel vore således att upplåna penningar. En sådan åsigt, att man skall börja låna äfven för andra ändamål än jernvägsbyggnader, kan dock jag för min del icke biträda, lika litet som jag vill för ernående af nu i fråga varande ändamål bryta de kontrakt, staten i och för sina jernvägsbyggnader ingått.

Det var mycket oegennyttigt af representanten för en stad, som för ej länge sedan undergått en stor eldsvåda, men då ej begärde något understöd vare sig i form af anslag eller lån, att nu med sådan värma, att icke säga häftighet, tala för understöd till Strömstad; men hvad han yttrade, har dock icke rubbat min åsigt i denna fråga.

Man har här sagt, att man i byggnadsordningen för städerna hade att söka skälen, hvarföre understöd borde lemnas, ity att denna stadgas bestämmelser voro så orimliga och förorsakade den brandskadade staden så stora utgifter utöfver de eljest erforderliga, att staten af sådan anledning måste träda emellan med understöd. Jag tror för min del, att det vore bättre att söka åstadkomma sådana ändringar i denna stadga, att den icke vidare framkallar dylika anspråk. Representanten från Strömstad tog sig dessutom friheten att här uppläsa ur byggnadsordningen för Strömstad åtskilliga uppgifter om storleken å gator och torg i den nya staden, men då, såvidt jag kunnat inhemta, ingen byggnadsplan ännu blifvit af Kongl. Maj:t pröfvad och fastställd, torde det vara något för tidigt att härom tala.

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad.

(Forts.)

Man säger dessutom att efter dylika olyckor endast städerna, men ej landsbygden, hafva att ställa sig till efter rättelse föreskrifter af den beskaffenhet som de nyss antydda. Härvid ber jag dock få erinra, att i många reglementen för brandstodsbolag å landet föreskrifves, att byggnaderna måste uppföras i enlighet med dess bestämmelser.

En talare önskade af mig erhålla upplysning om beloppet af de kostnader, staten i och för storskiftesverket i Dalarne utgifvit, hvilket han ansåg skulle hafva inflytande på denna sak, men då jag icke kan tro att detta kan intressera Kammarerna mera, än om jag skulle taga mig till att uppräknat hvad t. ex. Gefle uppburit i tolag och dylikt, vill jag icke dermed upptaga Kammarernas tid, helst en sådan utredning icke kan ega det ringaste sammanhang med den fråga vi nu hafva att afgöra.

Jag vill för öfrigt icke uppresas någon kinesisk mur emellan stad och land; tvärtom vill jag all möjlig enighet.

Att slutligen Herr Werner Ericson icke kan förstå meningen af hvad jag i min reservation anförde, kan jag icke hjälpa, utan endast hänvisa till hvad der står skrifvet.

Jag vill icke vidare upptaga tiden, utan yrkar fortfarande, att Statskontoret må godtgöra Riksgäldskontoret det belopp, hvilket såsom låneunderstöd anvisas att från Riksgäldskontoret utgå.

Herr Toll: Jag har begärt ordet endast för att till protokollet uttala, det jag till alla delar instämmer i det anförande, Herr Asker nyss haft.

Herr Torpadie: Herr Talman, Mine Herrar! Jag skulle icke begärt ordet, om jag icke af Herr Liss Olof Larssons yttrande funnit, att han missförstått en föregående talare, som anförde åtskilliga ställen ur Kongl. byggnadsstadgan för rikets städer. I denna stadga finnas vilkor bestämda och i de minsta detaljer föreskrifvet, huru, när en stad uppburnit, reglering skall ske af tomter, gator och dylikt. När staden nu brunnit, torde det icke bero på Strömstad

Angående stats-alls, huru breda dess gator skola blifva. Äfven ber jag att få erinra
bidrag för ny derom, att en stad kan komma i en ganska svår ställning genom
tomtreglering i denna byggnadsstadga, och mången gång tvingas att göra utgifter,
Strömstad. som den helst skulle vilja undvika.
(Forts.)

Jag talar icke gerna om förhållandet mellan land och stad, men det må vara lofligt att erinra om, huruledes alla kommuner i en stat likna länkar i en kedja, och att man handlar i sjelfva verket högst oklokt, om man icke inser, att alla dessa länkar böra underhållas, så att icke någon brister, ty då är olyckan större, än hon vid första påseendet syntes vara.

Herr Lyttkens: Herr Talman, mine Herrar! Jag hade knappt trott, att man skulle behöfva begära ordet för att understödja ett anslag, som blifvit begärdt till afbrända städer. Detta anslag är, enligt min tanke, af så stor likhet med det, som vid laga skifte å landet, då det är fråga om utflyttning från osunda och olämpliga trakter, lemnas åt de utflyttande. När helst vi behaga begära ego-skifte skola vi få understöd, och tomtregleringen i en stad är så lika dessa, att jag icke kan anse annat än att vi böra lemna understöd dertill.

Jag vill ock erinra om ett annat anslag, hvaraf vi landtmän komma i åtnjutande, det är för missväxtår eller hagelskada, der invånarne icke varit förståndiga nog att bilda försäkringsbolag för att hjälpa i sådana olyckor. Kongl. Maj:t ställer då penningar till disposition för att afhjelpa sådan nöd, och då vi få understöd, böra vi ej undandraga städerna detsamma.

I en sak kan jag dock icke neka till, att reservanten har rätt, nemligen då han säger, att vi icke skola låna penningar för sådant ändamål. Icke är statens finansiella ställning så klen, att vi icke kunna understödja städerna utan att låna penningar; budgeten visar ju öfverskott, och deraf kunna tagas medel. Jag får derföre understödja Utskottets förslag derutinnan, att penningarne beviljas, men jag anser, lika med reservanten, att de medel, som af Riksgäldskontoret härtill förskjutas, böra af Statskontoret lemnas tillbaka och icke lån vidare upptagas.

Det har här uppgifvits att i Riksgäldskontoret finnas penningar, men jag tror, att de äro disponerade för andra ändamål, och om de skulle anlitas för det nu ifrågavarande, blefve väl följden endast den, att man skulle till bestridande af ränta och amortering å jernvägsskulden tvingas att upptaga lån, hvilket väl är ett mycket beqvämt sätt att draga in penningar i landet, men som med tiden blifver svårt kånbart. Jag för min del får derföre instämma med reservanten i denna del, men med ogillande af förslaget att inknappa på anslag till dessa olyckliga städer.

Herr Werner Ericson: Jag vill blott tillägga, att jag icke vet, hvarför reservanten alltid skall få sluta med en vilseledande

uppgift, såsom då han nyss sade att brandstodsreglementet är för landet detsamma som byggnadsordningen i städerna. Jag får än en gång upprepa, att här icke är fråga om någon ersättning för eldsvåda, utan om en reglering af tomter.

Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad.

(Forts.)

Herr Hedin: Jag har naturligtvis ingenting att invända mot Stats-Utskottets tillstyrkande af det belopp som af Kongl. Maj:t blifvit äskadt, men jag ber att få till protokollet korteligen antecknad, att jag anser reservanten hafva rätt i sin åsigt beträffande anvisandet af lånebeloppet. Jag hänvisar till de skäl reservanten dels i sin reservation till Utskottets betänkande och dels under öfverläggningen här anfört, och tillstyrker bifall till Stats-Utskottets förslag med den modifikation reservanten yrkat, eller att Statskontoret skall godtgöra Riksgäldskontoret beloppet. Härå anhåller jag hos Hr Talmannen om proposition.

Herr Billström: Jag har begärt ordet endast för att förklara, att jag gillar hvad Stats-Utskottet föreslagit och yrkar bifall dertill.

Herr Gumælius: Herr Talman! Jag ber att till alla delar få instämma med Herr Lyttkens, både då han uttalade sig mot Herr Liss Olof Larssons motivering och då han förordade det slut, hvar-till samme reservant kommit.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner såväl på bifall till den nu föredragna delen af Utskottets hemställan i oförändradt skick som ock på Herr Liss Olof Larssons yrkande och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef då begärd och företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i nu föredragna delen af utlåtandet N:o 31,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan med det af Herr Liss Olof Larsson föreslagna tillägg.»

Röstsedlarne sammanräknades och visade 43 ja mot 112 nej, i följd hvaraf Kammaren beslutit enligt nejpropositionen och således bifallit Utskottets förslag med den förändring, att det efter orden

Angående stats- »lånet i Riksgäldskontoret» skulle komma att heta: »mot det att
bidrag för ny Statskontoret godtgör Riksgäldskontoret sistnämnda belopp samt
tomtreglering i mot följande vilkor i afseende å lånet.
Strömstad.

(Forts.)

Derpå föredrogos, hvart efter annat, de i mom. 1—4 upptagna, här ofvan anförda vilkoren för låneunderstödet; hvarvid

Mom. 1—3.

Biföllos.

Beträffande *mom. 4* yttrade

Herr Gumælius: Herr Talman! I denna punkt har inkommit en bestämmelse, som verkligen lär finnas vid några af de från Riksgäldskontoret utlemnade lånen, men visserligen icke vid flertalet af dem, nemligen bestämmelsen om respittid. Der säges, att inbetalningen af den årliga annuiteten skall inom viss dag verkställas, vid påföljd, om denna dag öfverskrides, att låntagaren får betala öfverränta från den dagen, hvarvid dock tillika bestämts, att 16 dagar efter förfallodagen äro räntefria, derest inbetalningen inom dessa 16 dagar verkställles.

Detta är en ny upplaga af respitmånaden i allmänna diskonten, som vi för några år sedan efter många tvistigheter blefvo befriade ifrån, men hvilken, efter hvad jag tror, numera af ingen ibland oss önskas tillbaka.

Såsom jag redan nämnt, förekommer visst icke någon sådan respittid vid samtliga Riksgäldskontorets lån. Vid jernväglånen finnes den åtminstone icke. Möjligen har den funnits vid de till städer lemnade lån, som utgifvits näst före detta. Vid beviljande af det till Örebro stad utlemnade lånet bestämdes antingen icke någon respittid, eller, om sådan bestämdes, hafva stadens vederbörande icke funnit lämpligt att begagna sig af densamma; de hafva nemligen ansett för alldeles gifvet, att penningarne böra sändas upp under senare hälften af December, för att de skola inkomma till Riksgäldskontoret innan slutet af månaden. Det synes också vara ett eftersträfvansvärdt mål, att Riksgäldskontoret i rätt tid får in sina fordringar och således sina räkenskaper i behörigt skick under året, så att räkenskapernas afslutning må kunna påörjas så snart som möjligt efter årets slut.

Jag hemställer alltså, att Kammaren måtte godkänna de fyra första raderna af punkten, men deremot utstryka de fem senare raderna från och med ordet »dervid», samt anhåller därför hos Herr Talmannen om proposition på bifall till punkten, sålunda förkortad: »att inbetalning af den uti näst föregående punkt omförmälda annuitet bör vid hvarje års slut verkställas, vid påföljd, för underlåten-

het deraf, att å annuiteten beräknas sex procent ränta från förfallodagen».

Vidare anfördes icke. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan oförändrad och derefter på Herr Gumælii yrkande; och som den senare propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså bifallit momentet med utslutande af orden: »dervid dock — — — — — eftergifves.»

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af statsbidrag för ny tomtreglering i Söderhamn efter den staden senast öfvergångna brand. Angående statsbidrag för ny tomtreglering i Söderhamn.

I öfverensstämmelse med hvad Utskottet tillstyrkt rörande Kongl. Maj:ts uti nästföregående § omförmälda förslag om statsbidrag åt staden Strömstad, hade Utskottet i nu föreliggande utlåtande hemställt:

»att Kongl. Maj:ts nådiga proposition må på det sätt bifallas, att för inlösen af den jord med derå varande byggnader, som enligt fastställd plan erfordras till utläggande af gator, torg och andra allmänna platser, samt såsom understöd för bestridande af de med regleringens genomförande i öfrigt förenade kostnader, åt Söderhamns stad beviljas ett anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af sextio tusen kronor och ett lån till belopp af två hundra tusen kronor, att lyftas, anslaget till hela dess belopp i Statskontoret under år 1878, samt lånet i Riksgäldskontoret med hälften deraf, eller ett hundratusen kronor, under år 1878 och hälften under år 1879, uppå vilkor, i afseende å lånet:

1:o att stadsfullmäktige, i stadens namn och på dess vägnar, för lånesumman afgifva sin till Riksgäldskontoret eller ordres ställda skuldförbindelse, innefattande de af Riksdagen för lånets användande och återbetalning stadgade vilkor;

2:o att hvad af lånet icke blifvit hos Riksgäldskontoret uttaget före slutet af år 1879 icke derefter får utbekommas;

3:o att det i Riksgäldskontoret lyftade lånebeloppet får utan ränta och kapitalafbetalning innehafvas till 1882 års slut; hvarefter, och intill dess lånet blifvit till fullo godtgjort, sex procent å dess ursprungliga belopp böra till Riksgäldskontoret årligen inbetalas, deraf ränta efter fem för hundra å det oguldna kapitalet först beräknas och afgår, samt öfverskottet utgör kapitalafbetalning; samt

4:o att inbetalning af den uti näst föregående punkt omförmälda annuitet bör vid hvarje års slut verkställas, vid påföljd, för underlåtenhet deraf, att å annuiteten beräknas sex procent ränta

Angående statsbidrag för ny tomreglering i Söderhamn. (Forts.)

från förfallodagen; dock att, derest annuiteten före den 16 Januari näst derpå följande år till Riksgäldskontoret inkommer, samma betalning anses vara inom behörig tid verkställd. hvadan i sådant fall den sedan nyssnämnda månads början å annuiteten upplupna ränta eftergifves.»

Herr Liss Olof Larsson, jemväl å detta utlåtande antecknad som reservant, anförde, sedan föredragning skett af den del utaf nämnda hemställan som slutar med orden: »vilkor i afseende å lånet»: Jag tager mig friheten att vid nu föredragna punkten framställa samma yrkande, som jag gjorde vid motsvarande punkt af Stats-Utskottets nyss afgjorda utlåtande N:o 31, angående statsbidrag för ny tomreglering i Strömstad, eller att det på Riksgäldskontoret anvisade lånebeloppet måtte af Statskontoret godtgöras. I följd häraf föreslår jag, att slutet af punkten, efter orden »år 1879», måtte få följande förändrade lydelse: »mot det att Statskontoret godtgör Riksgäldskontoret det beviljade låneunderstödet samt på vilkor i afseende å lånet.»

Detta förslag är i öfverensstämmelse med Kammarens nyss fattade beslut i afseende på låneunderstödet för tomregleringen i Strömstad.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, blef den föredragna delen af Utskottets förslag bifallen med den af Herr Liss Olof Larsson yrkade förändring; skolande således efter orden »år 1879» införas följande: »mot det att Statskontoret godtgör Riksgäldskontoret det beviljade låneunderstödet samt på vilkor i afseende å lånet.»

De i mom. 1, 2 och 3 föreslagna villkoren godkändes.

Efter föredragning af mom. 4, yttrade:

Herr Gumælius: Herr Talman! Jag hemställer, att vid denna punkt, likasom vid motsvarande punkt i föregående betänkande, de sista raderna af Utskottets hemställan uteslutas från och med orden: »dock att.»

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Herr Gumælii yrkande och hade således beslutit att i förevarande moment orden: »dock att — — — eftergifvas» skulle uteslutas.

§ 6.

Angående Riksdagens revisorers berättelse rörande statsverket.

Företogs till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 33, i anledning af Riksdagens år 1876 församlade revisorers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1874.

§ 1.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 2.

Lades till handlingarne.

§§ 3 och 4.

Utskottets hemställanden bifölles.

§ 5.

Utskottet hade hemställt:

att revisorernes anmälan derom, att ehuru Kongl. Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader under år 1874 haft åtskilliga affärsförbindelser med bankinrättningar, dels medelst insättningar till betydliga belopp och dels medelst upptagande vid årets slut af tillfälliga lån, något intressekonto i Styrelsens hufvudböcker likväl icke varit upplagdt, hvaraf kunnat inhemtas huruvida nämnda affärsförbindelser medfört vinst eller förlust, ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr A. Andersson i Intagan anförde: Om detta utlåtande blefve Riksdagens beslut, så skulle det kunna tydas, som om Riksdagen godkände Jernvägsbyggnads-styrelsens åtgärd att fortfarande i *enskilda* banker insätta de medel, som styrelsen för tillfället ej behöfver. Enligt hvad jag har mig bekant, är det likväl styrelsens skyldighet att insätta för tillfället obehöfliga medel i vederbörligt *ränteri*. Om af en eller annan orsak någon förlust uppstår genom insättning i enskilda banker, kan, sedan det förhållandet, att insättning i dylika bankinrättningar eger rum, för Riksdagen numera blifvit anmaldt, men Riksdagen ej med anledning deraf vidtagit någon åtgärd, statsverket ej gerna undgå att vidkännas förlusten, hvaremot vederbörande i Jernvägsbyggnads-styrelsen går fri från ansvar. Detta kan jag för min del icke anse riktigt, hvarföre jag åtminstone vill anmäla min reservation mot Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag förstår verkligen ej den anmärkning, föregående talaren framstälde emot Utskottet. Statsrevisorerna hafva endast gjort anmärkning derom, att uti de särskilda hufvudböcker, hvori jernvägsbyggnadsmedlen redovisas, icke finnas upplagda intressekonton, hvarigenom det möjliggjorts revisorerna inhemta, huruvida åtskilliga affärsförbindelser med enskilda bankinrättningar medfört vinst eller förlust. Anmärkningen har så-

Angående
Riksdagens re-
visorers berät-
telse rörande
statsverket.

(Forts.)

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.

(Forts.)

ledes ingalunda berört det förhållandet, att, såsom talaren påpekade, medlen varit insatta i enskilda banker. Till följd häraf har Stats-Utskottet icke heller varit i tillfälle att i anledning af anmärkningen yttra sig öfver annat än det förhållande, revisorerne påpekat, nämligen att intressekonton saknas i hufvudböckerna. Jag kan således icke tro, att man af Utskottets föreliggande betänkande gerna kan draga den slutsats, den värde talaren föreställt sig, eller att Riksdagen genom att godkänna detsamma på samma gång skulle gilla Jernvägsbyggnads-styrelsens åtgärd att insätta medel i enskilda banker. Jag yrkar bifall.

Herr Philipsson: Då jag i egenskap af statsrevisor deltagit uti ifrågavarande anmärkning, torde jag böra nämna, att jag ingalunda grundat min mening i detta hänseende å den åsigt, att någon obehörighet skett genom de här åsyftade medlens insättande i enskilda bankinrättningar, ty det är klart att sådant måst ske. Och att någon risk skulle deraf härflyta, kan jag för min del ej antaga, utan har anledningen till berörda anmärkning för mig varit den, att räkenskaperna icke lemna upplysning derom, i hvad mån å medlen ränta influtit till byggnadsstyrelsen eller om statsverket haft någon ränteförlust af sina affärsförbindelser med dessa banker. Enär emellertid af den utredning, som Stats-Utskottets betänkande i denna del innehåller, det vill synas mig, att den af revisorerne uttalade anmärkning — om jag må kalla den så — blifvit på ett tillfredsställande sätt besvarad, har jag ingen invändning att göra mot Utskottets hemställan, att densamma ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda; — hvilket jag velat tillkännagifva.

Herr O. B. Olsson: Stats-Utskottet har varit i tillfälle inhemta upplysningar med afseende å anmärkta förhållandet och dervid funnit, att ränteberäkning å de medel, Jernvägsstyrelsen och dess tjänstemän på de olika arbetslinierna insätta uti enskilda banker, verkligen eger rum samt att dessa räntemedel tillgodoföras statsverket uti s. k. bankbesked, hvilka senare blifvit i Utskottet förevisade. Vid sådant förhållande har Utskottet icke ansett, att någon anmärkning bör mot styrelsen framställas, men likväl och med anledning af revisorerne derom gjorda framställning uttalat sig angående önskvärdheten af, att styrelsen måtte låta uti de särskilda hufvudböckerna för de under arbete varande stambanorna upplägga s. k. intressekonton, der berörda räntemedel skulle bokföras. Emellertid tillstyrker jag bifall till Utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, bifölls Utskottets hemställan.

§ 6.

Emedan ett mellan Kongl. Styrelsen för statens jernvägsbyggnader, å ena sidan, samt the Rhydney Iron Company limited, å den

andra, under år 1874 träffadt aftal om inköp af ett betydligt belopp jernvägsskenor med tillbehör, att under åren 1875—1880 levereras till ett vid aftalets slutande för hela tiden bestämdt pris, synts revisorerne egnadt att påkalla Riksdagens uppmärksamhet, hade revisorerne låtit vid sin berättelse foga en bestyrkt öfversättning af det i berörda hänseende uppgjorda kontrakt.

*Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.
(Forts.)*

Utskottet, som ansett sig böra meddela det utlåtande, bemäde styrelse till upplysande af de med ifrågavarande åtgärd förknippade omständigheter afgifvit, hade för egen del yttrat:

»Visserligen torde å ena sidan lämpligheten deraf, att, på sätt som skett, ett statens förvaltande verk, å statens vägnar, för en tidrymd af flera år och då medel till betäckande af den staten ådragna framtida utgift ännu ej blifvit i vederbörlig ordning beviljade, träffar aftal sådana, som det i fråga varande, med allt fog kunna ifrågasättas, men å den andra torde ej heller kunna förnekas, det ju Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader uti Riksdagens år 1874 aflåtna skrifvelse kunnat finna stöd för den af styrelsen viktiga åtgärd; och då härtill kommer, att något bestämdt omdöme, rörande affärens beskaffenhet af fördelaktig eller icke, ej gerna kan fallas förr, än den utsatta kontraktstiden tilländalupit, har Utskottet ansett sig böra hemställa,

att det anmärkta förhållandet ej för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Enligt anteckning å utlåtandet var reservation vid förevarande §, i afseende å den för Utskottets hemställan begagnade motivering, afgifven af följande Kammarrens ledamöter, hvilka i ärendets behandling inom Utskottet deltagit, nemligen: *Herrar E. Key, Liss Olof Larsson, P. O. Hörnfeldt, Peter Olsson, Jöns Rundbäck, Ola Bosson Olsson, Jan Andersson, Jonas Andersson, J. E. Johansson, Sven Nilsson* i Efveröd, *Gustaf Jonsson* och *J. E. Billström*.

Efter uppläsning af Utskottets hemställan anförde:

Herr O. B. Olsson: Den Jernvägsbyggnadsstyrelsens åtgärd, hvarom här är fråga, har förefallit en del af Stats-Utskottets ledamöter temligen anmärkningsvärd. Det är nemligen besynnerligt, att styrelsen kunnat ingå i affärsförbindelser, som omfatta en tidrymd af sex år, då Riksdagen icke för mer än ett år beviljat anslag till jernvägsbyggnader. Såsom synes af utlåtandet, har Jernvägsbyggnadsstyrelsen med ett utländskt handelshus uppgjort kontrakt om leverans af 37,000 tons räler, hvaraf 3,000 tons skulle betalas med Pund sterl. 8: 10 och de öfriga 34,000 tons med Pund sterl. 10: 12 per ton. Emellertid anser jag och lika med mig många andra, som i denna sak hafva större insigter än jag, att detta pris är alldeles för högt, till bevis hvarpå jag vill nämna, att Jernvägsstrafikstyrelsen

Angående
Riksdagens re-
visorers berät-
telse rörande
statsverket.

(Forts.)

fyllt sina rälsbehof, som äro ungefär lika stora som byggnadsstyrelsens, eller omkring 6,000 tons pr år — byggnadsstyrelsens behof var till och med år 1875 endast 3,000 tons, ehuru det under perioden 1876—1880 är beräknadt till 6,200 tons pr år — för billigare pris, än hvartill byggnadsstyrelsen förskaffat sig detta materiel. Till bestyrkande häraf ber jag att få meddela några siffror ur en uppgift i ännu, som jag förskaffat mig från Jernvägstrafikstyrelsen. Enligt denna uppgift har nämnda styrelse gjort rälsuppköp till följande pris, nemligen: den 13 April 1875 500 tons jernräl efter Pund sterl. 8: 2. 6 pr ton; den 5 Maj s. å. 15,000 centner stål-räl till 9 kronor pr centner och den 16 derpåföljande Augusti 1,000 tons jernräl för Pund sterl. 7: 12. 6 pr ton.

Jag vill icke trötta Kammaren med vidare uppläsande af denna lista på trafikstyrelsens rälsuppköp, men endast omnämna de tvenne sista, som styrelsen sistlidet år uppgjorde med samma firma, med hvilken byggnadsstyrelsen träffat aftal om rälsleverans. Dessa köp gälde tvenne leveranser, den ena å 5,000 och den andra å 4,000 tons stål-räl till ett pris af resp. Pund sterl. 7: 10 och Pund sterl. 7: 12. 6. Således voro dessa räl, oaktadt af stål, *ett pund billigare* pr ton, än hvartill byggnadsstyrelsen kunnat tillhandla sig jernräl.

Att staten gjort en verkligt stor förlust är onekligt. För min enskilda del har jag beräknat, att den skulle uppgå till 1½ million kronor; det är möjligt att jag räknat orätt, men i sådan händelse skulle jag önska att blifva vederlagd.

Nu kan man väl göra den invändningen, som Utskottet eller rättare dess majoritet gjort, att man icke ännu kan beräkna statens förlust förr än den utsatta kontraktstiden tilländalupit. Men jag beräknar den förlust som hittills skett, och med beräkning af de pris, hvartill räl kunnat köpas intill slutet af 1878, kommer jag till den slutsatsen att staten på denna affär förlorat 1½ million kronor.

Jag kan visserligen icke yrka, att Jernvägsstyrelsen skall åläggas betalningsskyldighet eller ansvar för sitt förfarande — men jag har nästan tänkt att återupptaga mitt förslag i Stats-Utskottet att utfärda förbud för styrelsen att göra sådana här uppköp för lång tid. Mig synes ett sådant förfarande aldeles olämpligt, då Riksdagen beslutat anslag för allenast ett år i sänder och Jernvägsstyrelsen sålunda icke kan med visshet veta, huruvida anslag fortfarande skola lemnas och till följd deraf icke heller, huruvida beställningarne skola kunna tillgodogöras. Man kan ju tänka sig, att Riksdagen ett eller annat år vägrar att anslå medel till jernvägsbyggnader, och i så fall hemställer jag huru byggnadsstyrelsen skall stå sig med ett kontrakt, som är uppgjort för så många år. Jag kan derföre icke finna, att styrelsen rätt förfarit, men måhända vore det likväl olämpligt att göra ett förbud, som skulle hindra styrelsen att begagna sig af gynsamma konjunkurer. Mitt yrkande blir derföre, att Kammaren, med ogillande af motiveringen, må bifalla Utskottets förslag.

Herr Carl Ericson: Det första i denna fråga, som man bör göra klart för sig, det är, huruvida Jernvägsbyggnadsstyrelsen egt befogenhet att ingå denna affär. Stats-Utskottet i sitt utlåtande säger, att lämpligheten af en sådan affär med allt fog kan sättas i fråga, men i allt fall lemnar Utskottet å sido revisorerne anmärkning. Jag har således icke någon invändning att göra mot Utskottets utlåtande, men deremot har jag några ord att säga derom, att man ens kunnat ifrågasätta Byggnadsstyrelsens fulla befogenhet att göra denna affär.

*Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.*

(Forts.)

Riksdagen 1874 beslöt, att en viss jernvägssträcka skulle byggas på vissa år, ehuru anslag härtill visserligen beviljats för endast ett år i sänder. Vidare har Norges Storting beslutat att bygga en jernväg från Trondhjem till riksgränsen med vilkor att svenska staten ungefär samtidigt med en stambana möter derstädes. Detta Stortingets beslut är sanktioneradt af Kongl. Maj:t. Jemtlands läns landsting har anslagit 900,000 kronor till jernvägen, men med vilkor att tvärbanan och den uppåt gående banan ungefär samtidigt blefve färdiga. Af allt detta torde väl Byggnadsstyrelsen kunna anses hafva haft fullgiltiga skäl att antaga, att denna bana är beslutad att under ett visst antal år blifva färdig. Riksdagen säger i sin skrifvelse 1874:

»Då det är af vigt icke allenast för sjelfva jernvägsarbetena och deras jemna bedrifvande, utan äfven för industrien inom de delar af landet, som stambanan kommer att genomlöpa, samt särskildt för den inhemska tillverkningen af jernvägsmateriel, äfvensom för möjligheten att erhålla billiga pris å de för jernvägsbyggnader erforderliga materialier, att byggnaden bedrifves efter en på förhand uppgjord plan, upptagande såväl tiden för banans fullbordande, som det anslagsbelopp, hvilket årligen bör för jernvägsbyggnaden användas, är Riksdagen förvissad derom, att den plan, i afseende på de årliga anslagsbeloppen för stambanarbetenas fortsättande, hvilken chefen för Civilepartementet föreslagit, blifver under hela arbetstiden noggrant följd.»

Riksdagen har ju således sagt, att det är en fördel, om kontrakt kunna uppgöras för längre tid, emedan man derigenom kan skaffa materiel billigare och sålunda göra arbetet i sin helhet billigare.

Eller hvad menar Riksdagen med talet om att erhålla billiga pris å materialierna om icke det, att man bör uppgöra kontrakt för längre tid? Jag kan icke finna någon annan mening deri, och således tycker jag att styrelsen handlat med full befogenhet.

Härefter förekommer den frågan till besvarande: huru ställer sig denna affär för staten? Det lär väl icke kunna bestridas, att vid den tidpunkt, då affären uppgjordes, den var för staten fördelaktig. Priset å räler var 1874 öfver 9 Pund för ton och medelpriset under 20 år för äldre inköpta räler har visat sig vara högre än det pris, som uti ifrågavarande kontrakt blifvit stipuleradt. Således var affären vid den tid, då kontraktet afslutades, för staten

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.

(Forts.)

fördelaktig. Nu vill jag visst icke bestrida hvad Herr Ola Bosson Olsson sagt, att konjunkturerna för jernindustrien så nedgått, att det i närvarande tidpunkt skulle ställa sig fördelaktigare för staten, om styrelsen icke ingått kontraktet. Men härvid må beaktas, hvad jemväl Utskottet erinrat om, att ännu återstå flera år af den tid kontraktet omfattar, derunder möjligen en prisstegring kan inträffa, så att resultatet i detta hänseende förändrar sig till förmån för staten. Skulle deremot jernprisen under dessa år till stor skada för landets egen jernindustri hålla sig i det närmaste lika låga som nu, må man besinna, att det icke tillhör byggnadsstyrelsen att i första hand spekulera på möjligen inträffande prisfall eller pristegringar, utan att det tillkommer Styrelsen att först och främst tillse, att jernvägen kan byggas för det pris, som i kostnadsförslaget är uppgjort. Detta har Styrelsen ock blifvit garanterad genom det kontrakt, som Styrelsen afslutat.

Men också oberoende deraf, huruvida affären i sin helhet skulle vara för staten mindre fördelaktig än om Styrelsen beslutat att för hvarje år köpa det erforderliga partiet räler, finnas andra sidor, som tala för ingåendet af kontraktet. Då i kostnadsförslaget vigten å rälerna var upptagen till 45 engelska skålpund för yard, så har Styrelsen genom uppgörande af kontrakt för hela behovet af räler kunnat, med Kongl. Majts nådiga bifall, höja vigten till 56 engelska skålpund per yard, och ensamt denna förändring ökar trafikförmågan med cirka 20 procent. Genom den besparing af 1,300,000 kronor, som detta kontrakt medförer, har Styrelsen också varit i stånd att hos Kongl. Maj:t göra hemställan att i stället för att, såsom i kostnadsförslaget fans upptaget, göra öfverbyggnaden på de större broarne af trä, bygga dem af jern, och dessa broar motsvara icke mindre än 6,000 sträckfot. Detta förhållande är icke af så stor vikt för penningbeloppets skull, ty skilnaden utgör blott 900,000 kronor, men det bör vara klart för hvar och en, hvilken stor fördel det är att hafva broar byggda af jern och icke af trä. De komma visserligen att i en framtid behöfva ombyggas, men denna framtid är mycket mera aflägsen, då broarna äro af jern än om de vore af trä.

Återstår ännu en fördel, som icke i första hand observeras, men hvilken dock är af en ganska stor vikt. Om Styrelsen icke ingått kontraktet, utan upphandlat räler för hvarje år och således köpt sådana af 45 skålpunds vikt för yard, så skulle jernvägen icke kunna trafikeras med statens nuvarande lokomotiv. Till följd af dessa tyngre räler, som Styrelsen nu betingat sig, kunna de nuvarande lokomotiven öfverflyttas på norra stambanan; och trafiken blir härigenom i tillfälle att få nya lokomotiv, som äro tyngre och kraftigare, hvilket är af behovet högst påkalladt i följd af den ökade trafiken å våra banor.

Jag vågar verkligen utan tvekan för min del säga att, om Styrelsen skulle hafva underlåtit att begagna sig af tillfället att

göra en sådan affär, som hon 1874 gjort, skulle jag hafva fordrat ett uttalande af det strängaste klander mot Styrelsen.

Genom den affär, som Styrelsen nu uppgjort, har Staten blifvit garanterad en jernväg för mindre pris, hvad räler angår, än kostnadsförslaget upptagit, och icke blott detta, utan Staten får tyngre räler, hvarigenom trafikförmågan ökas, dessutom jernbroar och kan begagna trafikens nuvarande lokomotiv och blir derigenom i tillfälle att skaffa sig tyngre och kraftigare lokomotiv. Det kan icke sägas, att Staten kunde skaffa sig detta allt äfven om rälsköp skett för hvarje år; ty i så fall hade Styrelsen ej vågat föreslå Kongl. Maj:te här ofvan nämnda förbättringar å jernvägen, afseende en ökad trafikförmåga, emedan det alltid varit att befara det de föregående årens höga pris kunnat återkomma; vi må blott ihågkomma, att i början af 1870-talet voro prisen Pund 12 och derutöfver per ton.

Under sådana förhållanden har jag all möjlig anledning att vara belåten med den affär Jernvägsbyggnadsstyrelsen gjort; jag begär emellertid ingen ändring i Stats-Utskottets motivering, då jag nemligen finner densamma affattad i en len form. Då för öfrigt Utskottets hemställan innehåller, att det af revisorerne anmärkta förhållande icke måtte till någon åtgärd föranleda, yrkar jag bifall till denna hemställan.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag har inom Utskottet ställt mig på den sidan att jag ansåg, att Riksdagen borde ogilla Jernvägsbyggnadsstyrelsens ifrågavarande förfaringssätt ur den synpunkten att Styrelsen öfverskridit sin befogenhet. Jag anser nemligen att det icke bör tillkomma något förvaltande verk att använda statens medel, innan Riksdagen beviljat anslag till ändamålet. Detta har Byggnadsstyrelsen likväl gjort, då den uppgjort kontrakt med utländska bolag om inköp af räler för hela den beslutade norrländska jernvägssträckningen, med leverans, och betalningstider under fem år, och på det sättet har Styrelsen bundit Riksdagen, då den genom detta sitt beslut på förhand tvingar Riksdagen, att åtaga sig utbetalandet af det för jernvägens byggande erforderliga penningbelopp innan anslag dertill de facto blifvit beviljade.

Då man, såsom jag, hyser den åsigten, tror jag att man icke gerna kan vara belåten med den af Utskottet begagnade motivering som här föreligger, då Utskottet i början deraf gifver revisorerne rätt i sin anmärkning, och till och med uttalar samma åsigter, som jag hyser i frågan, men slutligen det oaktadt kommer till den konklusionen att Styrelsen haft rätt, och att det anmärkta förhållandet icke bör föranleda någon åtgärd från Riksdagens sida. Utskottet säger nemligen sedan Styrelsens förfaringssätt först ogillats: »Å den andra sidan torde ej heller kunna förnekas, det ju Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader uti Riksdagens år 1874 aflåtna skrifvelse kunnat finna stöd för den af Styrelsen vidtagna åtgärd; och då härtill kommer, att något bestämdt omdöme, rörande affärens

*Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.*

(Forts.)

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.

(Forts.)

beskaffenhet af fördelaktig eller icke, ej gerna kan fällas förr, än den utsatta kontraktstiden tilländalupit, har Utskottet ansett sig böra hemställa o. s. v.»

Det är denna del af motiveringen och följaktligen äfven slutet, som jag icke anser stå i öfverensstämmelse med den åsigt, jag tror Riksdagen i denna fråga bör hysa.

Man har visserligen sagt att Styrelsen skulle derutinnan ega ett stöd för sitt förfaringssätt, att Kongl. Maj:t till Riksdagen år 1874, då beslut fattades att norrländska stambanan skulle byggas, samtidigt med begäran om anslag till byggnaden, jemväl framlade en fullständig byggnadsplan med beräkning öfver det anslag som årligen skulle erfordras, och detta är nog också, såsom den siste värde talaren påpekat, ett faktum, men jag frågar eder, mine Herrar, i hvilket fall Kongl. Maj:t någonsin till Riksdagen framställt ett förslag om anslag, utan att han också på samma gång framlagt planen för dess verkställande, vare sig det är fråga om jernvägsanläggningar, befästningsarbeten eller hvad annat som helst, och den planen underställes alltid samt med eller utan förändringar godkännes af Riksdagen på samma gång den beviljar de för utförandet nödvändiga anslagsmedlen. På samma sätt har Riksdagen också här gått tillväga; den har godkänt planen och beviljat medel dertill, men dock under vilkor att icke hela anslagsbeloppet skulle på en gång utgå, utan endast efter hand, allt efter som Kongl. Maj:t och Riksdagen för hvarje år ansågo sådant behöfligt. Att såväl Kongl. Maj:t som Riksdagen kan afvika från den en gång fastställda planen, har man sett exempel på och det för ej länge sedan, hvarom upplysning kan vinnas af en föregående punkt i detta betänkande, då Kongl. Maj:t i afseende å Stockholms befästning i två fall afvek från den af Kongl. Maj:t och Riksdagen en gång fastställda planen. Riksdagen har dessutom två särskilda gånger förändrat sitt beslut rörande de norrländska jernbanorna, dels i afseende på spårvidden och dels i afseende på byggnadssättet. Kan man icke då lika väl tänka sig att Kongl. Maj:t här kan gå ifrån det uppgjorda förslaget, och på samma sätt kan ju också Riksdagen göra genom att t. ex. för ett år inställa jernvägsarbetena och så året derefter låta fortsätta desamma med så mycket större kraft? Om Riksdagen skulle förfara på ett sådant sätt, hvar skall då Jernvägsbyggnadsstyrelsen taga medel från för att fullgöra den förbindelse den iklädt staten?

Jag tror att man kan gå till väga på det möjliga sättet jag har påpekat och således ändock på samma gång infria de löften man gifvit Norska Storthinget och Jemtlands läns landsting. Nu har deremot Byggnadsstyrelsen förbundet staten att utbetala ett belopp, som icke blifvit anslaget, och följaktligen bundit icke endast Kongl. Maj:t, utan äfven Riksdagen, som, om den vill, så väl inför utlandet som vårt eget land, anses bestå af hederligt folk, väl icke gerna kan — utan högst ovanliga händelser skulle inträffa — underlåta att infria och fullgöra betalningen för de kontrakt om leverans af rä-

ler, Byggnadsstyrelsen med utländska bolag ingått, ett förhållande som måhända betingats af farhågor för hvad Riksdagen möjligen skulle komma att besluta i fråga om fortsättningen af jernvägsbyggnaderna i Norrland.

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.

(Forts.)

Jag tror man också med skäl kan anmärka Byggnadsstyrelsens förfarande, då icke Trafikstyrelsen gått till väga på samma sätt. Om Byggnadsstyrelsen haft rätt att inlåta sig i spekulationer, så borde också Trafikstyrelsen haft samma rättighet, ty hvad som är fördelaktigt för den ena af dessa båda styrelser, måste också vara det för den andra, men icke finner man någonsin, att Trafikstyrelsen begagnat sig af ett sådant tillvägagående. Man har nyss hört här relateras, huru Trafikstyrelsen gjort vid anskaffande af den materiel den behöfde, att den samtidigt som det klandrade kontraktet uppgjordes köpte mindre partier i sänder och till billigare pris än det som Byggnadsstyrelsen betingade. Hvarför har ej Byggnadsstyrelsen gått till väga på samma sätt?

Jag skall lika litet här som i Utskottet ifrågasätta, huruvida Staten vinner eller förlorar på den affär, Byggnadsstyrelsen i förevarande fall uppgjort, ty jag skulle handlat på samma sätt om affären nu kunde med säkerhet bedömas som fördelaktigt för staten, utan det är endast Styrelsens befogenhet att uppgöra kontrakt för längre tid eller i större partier än Riksdagen dertill anvisat medel, jag bestrider. Detta senare har Riksdagen icke gjort i detta fall, men att den, på det sätt saken blifvit behandlad, nu måste göra det, torde ej kunna bestridas, och detta kommer äfven att visa sig småningom år efter år, såvida man icke för något år genom högst ovanliga omständigheter finner särskilda skäl till att upphöra med byggnaden. Sådant kan dock inträffa, och då kommer det att visa sig om Styrelsen handlat klokt.

Den irade talare, som nyss hade ordet, talade vidare om att det vore fördelaktigare att uppgöra i fråga varande slags kontrakt på längre tid än att år från år uppköpa räler. Om detta är riktigt, då borde väl Byggnadsstyrelsen gå till väga på samma sätt vid uppgörande af alla andra kontrakt, t. ex. i fråga om anställande af de för byggnaden erforderliga arbetarne. Man kunde då lika väl med ett bolag uppgöra kontrakt om verkställande af hela arbetet och sålunda kasta sig in i spekulationer, hvilket jag dock för min del tror icke vore riktigt välbetänkt.

Det är från den synpunkten, jag reserverat mig mot Utskottets beslut, och jag har gjort detta så mycket hellre som Byggnadsstyrelsen säger i sitt svar på revisorernes anmärkning, att det var på grund af 1874 års skrivelse till Kongl. Maj:t som Styrelsen ansåg sig *befogad* att uppgöra sådana kontrakt som nu i fråga varande.

Då Första Kammaren redan läser hafva bifallit Utskottets förslag, sådant det föreligger, torde det icke åtminstone vid denna Riksdag kunna leda till någon åtgärd att söka åvägabringa någon förändring i samma förslag och jag har derföre icke heller anled-

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.
(Forts.)

ning att göra något yrkande om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, utan jag ber endast att få instämma i Herr Ola Bosson Olssons begäran att Kammaren måtte ogilla den del af Utskottets motivering, jag nyss uppläst, och i öfrigt låta vid Utskottets hemställen bero.

Herr Ola Bosson Olsson: Jag skall icke förlänga diskussionen, utan blott besvara den ärade talaren från Elfsborgs län i ett par punkter af hans yttrande. Det var nemligen, då han förklarade sig af 1874 års Riksdags skrifvelse draga den slutsats, att Jernvägsbyggnadsstyrelsen fått fria händer att uppköpa jernvägsmateriel för billigt pris. Då frågar jag: äro vi öfvertygade om att denna materiel verkligen är uppköpt för billigt pris? Jag är af en annan åsigt och vill mot samme talares berörda yttrande nedlägga min protest, ty jag är fullt öfvertygad om att just motsatsen egt rum. Då nu Jernvägsbyggnadsstyrelsen i ett hänseende fäst sig vid Riksdagens skrifvelse af år 1874, så hade det varit mycket fördelaktigt för landet om Styrelsen fäst sig äfven vid en annan bestämmelse i samma skrifvelse, der det är mycket tydligt uttryckt, att det der omförmälda beslutet fattades särskildt för att gynna den inhemska jernstillverkningen, eller som det heter i skrifvelsen för »den inhemska jernstillverkningens skull». Är det nu ett faktum att Jernvägsbyggnadsstyrelsen fäst sig vid *den* delen af Riksdagens skrifvelse, så skulle Styrelsen hafva i första rummet vänt sig till de svenske jernstillverkarne, innan den uppgjort någon affär med ett utländskt bolag. För mig är det dock en hemlighet, om så skett eller icke. Då man likväl velat draga konsekvensen af Riksdagens skrifvelse i det ena hänseendet, så borde det väl äfven hafva varit lämpligt att rätta sig efter Riksdagens skrifvelse i ett annat hänseende.

Jag finner mig således böra vidblifva mitt yrkande, att motiveringen i Utskottets betänkande icke måtte af Kammaren godkännas, men att Kammaren för öfrigt måtte vid Utskottets förslag låta bero.

Herr Key: Såsom Herrarne torde finna, har detta beslut tillkommit på lotteri; det har nemligen varit 12 ledamöter mot 12 inom Utskottet och resultatet har bestämts genom den förseglade sedeln. Äfven jag har reserverat mig, men har icke haft precis samma åsigt, som de andra reservanterne, och skälet dertill ber jag nu att få tillkännagifva.

Jag erkänner nemligen, att 1874 års Riksdags skrifvelse, hvilken antyder att man ville hafva mera kontinuitet i våra jernvägsförhållanden, är af det innehåll, att densamma verkligen kunnat gifva anledning till uppgörande af en affär, sådan som den ifrågavarande.

Jag erkänner också att, om en styrelse, en korporation gör upp en affär för längre tid, så är det lika svårt för denna som för

en enskild person att förutse hvilka prisfall eller prisstegringar kunna inträffa; risk blir det alltid, och sålunda omöjligt att på förhand med visshet bestämma att affären skall lemna vinst.

Då jag emellertid antecknat mig såsom reservant, har jag utgått från andra förutsättningar. Jag har nemligen sagt mig detta: då *medel icke varit anvisade eller funnits tillgängliga*, hafva ej då de vederbörande, som ingått denna affär, öfverskridit sin befogenhet? Jag kan åtminstone icke finna annat än att de gjort så, när de inledt staten i en affär på millioner, utan att därför afsedda medel funnits att tillgå. Man kan nemligen mycket väl tänka sig, att Riksdagen blifvit alltjemt tveksam om sträckningen af de norrländska jernvägarne och till följd deraf uppskjutit afgörandet derom år efter år, uppskjutit att anslå byggnadsmedel; då frågar jag: hvar skulle vederbörande tagit penningar till betalande af rälsinköpet? Om Riksdagen, på framställning om medels beviljande, svarat, att Riksdagen icke blifvit ense om sträckningen och följaktligen icke ville bevilja några medel, hade icke då Jernvägsbyggnadsstyrelsen måst komma och säga: som vi egenmäktigt gjort upp en dålig affär, så var så god och infria vår förbindelse.

Vidare har jag icke kunnat gilla det sätt, *hvarpå denna transaktion tillkommit*. Maktfullkomlighet kan blifva godkänd, när den lyckas; den får då allt för ofta sin ursäkt i framgången; men misslyckas den åter, får också den, som gjort sig skyldig till öfvergrepp, hålla till godo med att bli föremål för anmärkningar. Detta är världens gång, och så äfven här. Man frågar sig nemligen: när eljest den allra obetydligaste leverans skall utgöras för statens behof, och entreprenad-auktioner därför utlysas, hvarför ej äfven i detta fall söka att framkalla den möjligast största konkurrens? Jag vill visserligen icke påstå att entreprenad-auktion just här varit på sin plats, derom kunna meningarne vara delade; men säkert är, att det skulle varit rätt att hafva offentligen infordrat anbud på leveransens öfvertagande. Så som saken nu tillgick, afgjordes den så i tysthet och i sådan hast, att solida spekulanter här hemma i Sverige endast genom underrättelser från England fingo kännedom om affären, och då var det redan nästan för sent för dem att, med hopp om framgång, kunna inlåta sig i någon konkurrens. Detta oakadt afgåfvos emellertid åtskilliga anbud till ungefär samma pris, som sedermera af Byggnadsstyrelsen antogs; men, jag upprepar det ännu en gång, man borde hafva lemnat alla lika tillfälle till konkurrens; *då*, och då först, hade Byggnadsstyrelsen med fog kunnat slå en anmärkning sådan som den revisorerne nu framställt med att svara: vi hafva lemnat täflan öppen för *alla*, men något lägre anbud kunde icke betingas. Nu deremot kan jag icke neka till att, i följd af att så icke skett, saken har ett annat utseende.

Jag vill icke ingå i någon jemförelse i fråga om de olika priserna; att affären är misslyckad veta vi emellertid litet hvar; goda

*Angående
Riksdagens re-
visorers berät-
telse rörande
statsverket.*

(Forts.)

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.

(Forts.)

skenor kunna nu köpas till ett pris som med mera än 3 pounds pr ton understiger det af Byggnadsstyrelsen betingade. Detta är af Herr O. B. Olsson redan ådagalagdt och är därför öfverflödigt att vidare omorda.

Hvad som ytterligare föranlett mig att mot Utskottets betänkande anmäla min reservation är den motivering, som Utskottet lagt till grund för sin hemställan. Utskottet citerar hvad revisorerne yttrat, men fastän revisorerne gjort sig besvär med den här saken och deri sökt åstadkomma en allvarlig utredning, så affärdar dock Utskottet revisorerne utlåtande på nio rader, och sedermera kommer Utskottet sjelft med ett resonnement på elfva rader, men låter referatet af Byggnadsstyrelsens förklaring upptaga icke mindre än sju sidor. Ja, Herrarne kunna sjelfva se efter i Utskotts-betänkandet; jag har räknat raderna och äfven sidorna. Det har därför synts mig att Utskottet icke på ett fullt nöjaktigt sätt behandlat denna fråga, och det skulle härigenom kunna få utseende af att Utskottet icke egnat frågan den mera strängt opartiska granskning, hvaraf den varit förtjent.

Såsom saken nu emellertid gestaltat sig, har jag intet särskildt yrkande att göra, utan instämmer i det af Herr Ola Bosson Olsson framställda förslag, att Kammaren måtte, med gillande af Utskottets motivering, låta vid det slut, hvartill Utskottet kommit, få bero.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Det är icke min sak att här försvara Stats-Utskottets pluralitet emot den tillvitelse, som mot densamma af den siste talaren utslungades, att nemligen Utskottet icke skulle hafva åt ärendet egnat en opartisk behandling. Men jag känner ett behof, likasom jag finner det vara min pligt att i denna fråga uttala några ord. Jag har dervid ingenting emot att, på sätt flere talare förut yrkat, frågan uppställes sålunda: har Jernvägsbyggnadsstyrelsen haft befogenhet att afsluta ett sådant aftal som det föreliggande eller icke? Det är den frågan, som framför allt kräfver ett svar, och för min del får jag bekänna, att jag, i likhet med den andre talaren i ordningen, anser mig böra på denna fråga gifva ett jakande svar. Den af mig åsyftade talaren har för en sådan åsigt framlagt goda skäl, och jag vill dertill endast göra ett litet tillägg, ett tillägg, som på samma gång från min sida innefattar en autentisk förklaring. Den här förut omnämnda skrifvelse, som 1874 års Riksdag i denna fråga aflät till Kongl. Maj:t, var nemligen föranledd af och hänförde sig till Kongl. Maj:ts nådiga proposition och denna nådiga proposition åter var grundad på ett af mig afgifvet underdånigt uttalande till statsrådsprotokollet. Der yttrar jag nemligen: »Nu omförmälda förhållanden» — d. v. s. de förhållanden, som gjorde att man då icke kunde ännu bestämma den slutliga sträckningen af norra stambanan — »synas mig dock icke böra lägga hinder i vägen för att bestämma inom hvilken tid fortsättning af norra stambanan från Storvik till riksgränsen kan påräknas

blifva fullbordad, och i hvilken utsträckning arbetena derå årligen komma att bedrivas. Meddelande af sådan bestämmelse är af största vikt icke allenast för sjelfva jernvägsarbetena och deras jemna bedrifvande, utan äfven för industrien inom de delar af landet, som ifrågavarande stambana kommer att genomlöpa, samt särskildt för den inhemska nu mera ganska betydligt utvecklade industrien för tillverkning af jernvägsmateriel.

Härtill kommer» — jag ber att Kammaren måtte särskildt fästa uppmärksamheten på hvad nu vidare yttras — »härtill kommer ock, att, om ifrågasatta bestämmelse meddelas, Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader kan blifva satt i tillfälle att afsluta kontrakt om alla till i fråga varande stambana erforderliga materialier i större partier, hvarigenom sannolikt billigare pris skall kunna betingas, än möjligt blifver, derest jernvägens byggnad bedrifves utan någon med hänsyn till tiden för dess fullbordan bestämd plan och beroende af anslag, som ett föregående år beviljats.»

I öfverensstämmelse med dessa af mig då uttalade åsichter föreslog jag äfven hos Kongl. Maj:t, att hela den för i fråga varande bana beräknade byggnadskostnad, uppgående till 31,500,000 kronor, skulle fördelas på det sätt, att år 1875 utginge 3,000,000 kronor, år 1876 4,500,000 kronor och under hvart och ett af de nästpåföljande fyra åren 6,000,000 kronor. Det var denna plan, som 1874 års Riksdag i den af den andre talaren i ordningen upplästa skrifvelsen förklarade sig godkänna, och i den skrifvelsen förekommer äfven ett resonnement, som synes mig utmärka, att äfven Riksdagen sjelf ansett fastställandet af en sådan plan böra bereda möjlighet att till billigare pris anskaffa den för jernvägsbyggnaden erforderliga materiel.

Af hvad jag nu anfört följer, att jag för min del åtminstone ansett, att fastställandet af planen också skulle bereda Styrelsen rätt att afsluta ett kontrakt angående leverans af skenor för en längre tid. Den del af mitt underdåniga föredrag, som jag nyss uppläst, har säkerligen noga granskats af Utskottet, och syftet i detsamma har, enligt hvad jag tror mig veta, blifvit af Utskottet insedt. Hade förhållandet icke varit sådant, skulle konsekvensen fordrat, att Utskottet föreslagit en annan motivering för beslutet än den, som blef Riksdagens. Det är tydligt, att Styrelsen, till följd af hvad sålunda förekommit, ansett sig vara befogad till det nu klandrade förfarandet, och jag vill icke fördölja, att jag styrkt Styrelsen i denna dess uppfattning. Har nu Styrelsen icke verkligen haft denna befogenhet, faller en stor del, ja största delen af ansvaret på mig. Har Styrelsen åter haft denna befogenhet, då skall den icke dömas efter utgången af dess ifrågavarande åtgärd; ty efter utgången bör ingen man dömas, som handlar med redlig afsigt och med god urskilning. För öfrigt vill jag, i likhet med hvad flertalet inom Utskottet yttrat, påpeka, att det ännu icke kan bedömas, huru affären i sin helhet kommer att utfalla. Detta kan ej ske förr än vid slutet af den period, under hvilken leveransen skall fullgöras, emedan det då först visar sig, om,

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.

(Forts.)

Angående
Riksdagens re-
visorers berät-
telse rörande
statsverket.

(Forts.)

sedan allt medtagits i beräkningen, affären medfört förlust eller icke. De fördelar, som i öfrigt följt af denna affär, äro af Styrelsen i dess förklaring öfver revisorernes anmärkning omnämnda, och det skulle vara orätt af mig att här upprepa dem.

Det ligger i sakens natur, att jag noga följt de underhandlingar, som Styrelsen på grund af sin befogenhet ansett sig ega inleda. Såvidt jag har mig bekant, var det icke mindre än tre konkurren-ter, som täflade med agenten för det bolag, med hvilket affären slutligen uppgjordes. Ingen af dessa konkurren-ter kunde erbjuda så billigt pris eller så goda skenor, som denne agent. Bland andra anbud, som gjordes, var äfven ett från Belgien, men de skenor, som derifrån skulle komma att levereras, voro så dåliga, att Styrelsen icke ansåg sig kunna använda dem, och, hvad priset beträffar, erbjöds icke något, som understeg priset på dem, som omsider blefvo beställda. Dessa äro emellertid förhållanden, hvilka nu icke kunna styrkas, efter som ingen entreprenadauktion blef hållen, och det kan dessutom sättas i fråga, huruvida det varit klokt att låta en sådan affär upp-göras på en auktion. För min del tror jag det icke.

Huruvida man skall antingen, i likhet med reservanten, ogilla motiveringen till Utskottets hemställan och gilla den senare, eller gilla såväl det ena som det andra, synes mig vara fullkomligt lik-giltigt. Jag kan nemligen icke finna, att Utskottets motivering är så synnerligen fördelaktig för Styrelsen. Utskottet har ju icke velat bestämdt tillerkänna Styrelsen den befogenhet, som Styrelsen för-menat sig ega, utan har endast sagt, att det *»torde ej heller kunna förnekas, det ju Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader uti Riks-dagens år 1874 aflåtna skrifvelse kunnat finna stöd för den af Styrelsen vidtagna åtgärd»*. Så sväfvande har Utskottet uttryckt sig i fråga om Styrelsens befogenhet. Icke heller kan jag finna, att det slut, hvartill Utskottet kommit, är så särledes förmånligt för Styrelsen. Utskottet hemställer nemligen, »att det anmärkta förhållandet ej för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda». Orden: »för närvarande» innebära naturligtvis, att anmärkningen i framtiden kan återupptagas och föranleda till ett annat slut, än det hvartill Utskottet denna gång kommit.

Ehuru, som sagdt, det är mig temligen likgiltigt om Utskottets motivering gillas eller ej, ber jag dock att få instämma med dem, som yrkat bifall till Utskottets hemställan oförändrad.

Herr Ola Månsson: Jag vill icke dölja, att de betänklighe-ter, som i denna fråga uttalats af en del af Utskottets ledamöter, delas äfven af mig. Ty, säga hvad man vill, förefaller det dock nå-got besynnerligt att man i en tid, då jernpriserna stå mycket högt, men visa tecken till att falla, gör så stora uppköp af räler, som nu skett. Jag kan icke finna annat än att det hade varit med statens fördel mera förenligt att då endast sluta kontrakt om verkliga be-hovfet och sedan se tiden an och vänta med det större uppköpet till

ett kommande år. Jag vill för min del icke länge tala i denna sak, som synes mig ömtålig nog, och får därför endast tillkännagifva, att jag instämmer uti det yrkande, som af Herr Ola Bosson Olsson blifvit framställt.

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.

(Forts.)

Herr Werner Ericson: Jag skall icke upprepa något af hvad här förut blifvit yttradt. Att såväl Jernvägsbyggnadsstyrelsen varit befogad att afsluta ifrågavarande köp, som att landet deraf haft ofantligt stora fördelar, derom är jag fullkomligt öfvertygad, och jag tror äfven att det blifvit tillräckligt tydligt framhållet.

Jag skall endast bedja att få yttra några ord med anledning af den anmärkning, som en ärad talare på skånebänken rigtade emot Jernvägsstyrelsen, derföre att densamma inlätit sig på hvad han benämnde »spekulation». Jag måste fästa den värde talarrens uppmärksamhet på att Styrelsens i fråga varande förfarande innebär raka motsatsen emot spekulation. Med spekulation menar man ett sådant förfarande, som t. ex. att under förhoppning att en vara skall stiga i pris göra stora uppköp deraf, för att sedermera kunna sälja densamma med vinst, eller att, då priset å en vara är i fallande endast fylla sitt behof deraf för dagen, för att sedermera, då priset nedsjunkit till lägsta punkt, verkställa sina uppköp för längre tid. Sådant kan kallas spekulation, men Styrelsen har här iakttagit ett helt motsatt förfarande. Den har tvärtom vid en tidpunkt, då priset å jernvägsräls var i fallande, gjort sitt uppköp till fyllande af flera års behof och dervid endast tagit hänsyn till de bestämmelser i fråga om kostnaderna för dylik materiel, som i det uppgjorda kostnadsförslaget för jernvägsanläggningen blifvit meddelade. Detta är ju icke spekulation. Hade Styrelsen icke gått till väga sålunda, utan, i förhoppning att priserna å räls skulle ytterligare falla, inskränkt sig till uppköp allenast af hvad som åtginge till fyllande af de närmaste behofven, för att sedermera efter ytterligare prisfall kunna för lägsta möjliga pris anskaffa återstoden af hvad till jernvägsbyggnaden åtginge, då kunde man säga att Styrelsen spekulerat och endast i sådant fall skulle den hafva gjort sig skyldig till rättvist klander.

Stats-Utskottets ärade vice ordförande hade ett anförande, som delvis blifvit af en föregående talare på Stockholmsbänken bemött. Jag vill visserligen icke tillvita den ärade vice ordföranden att hafva haft för afsigt att insinuera det Jernvägsstyrelsen gjort sig skyldig till något, som icke varit tillåtet. Men om man förklarar att man visserligen icke vill framställa någon direkt anklagelse och sedan yttrar något om att »saken bedrifvits i tysthet och med stor hast» etc, så är redan häri temligen mycket sagdt. Han tillade att *ungefärligen* samma pris bjöds från flere andra bolag. Men då man nu vet att alla dessa andra anbud voro *högre* än det af Styrelsen antagna, hvarföre uppgaf han då icke dessa pris. Han talade äfven om att Styrelsen aldrig brydde sig om att fråga efter, till hvilket

Angående
Riksdagens re-
visorers berät-
telse rörande
statsverket.

(Forts.)

pris jernvägsräls kunde erhållas i Sverige. Men utom det att en entreprenad-auktion icke vore i detta fall fullt lämplig — något som den ärade talaren äfven tycktes medgifva — så får jag säga, att om Jernvägsstyrelsen vore till den grad okunnig att den icke derförutom vet hvar eller till hvad pris räls här inom landet kunna erhållas, då duger den sannerligen icke till mycket. Men nu är det ett faktum att fem eller sex af de största verkstäder, som finnas, tillverka dålig räls. I England och särskildt Wales står denna industri synnerligen högt, och i Frankrike tillverkas de ojemförligt bästa skenor, men dessa stå äfven i synnerligen högt pris. Visserligen inkommo billigare anbud från flere håll, från såväl bolag som enskilda personer. Men dessa bolag och enskilda leverantörer stodo icke på fullt säkra fötter. Och att Styrelsen icke inlät sig i affärer med dem, lärer väl icke kunna räknas densamma till last.

Såsom jag redan nämnt, vill jag icke tillvita Stats-Utskottets ärade vice ordförande att hafva med afsigt velat framkomma med någon insinuation, men så mycket har han dock gjort, att han lemnat en tvetydig uppgift inför en publik, som — med all aktning sagdt — är den misstänksammaste i verlden.

Herr Lyttkens: Den siste talarens definition på spekulation torde åtminstone icke många affärsmän biträda. Så fort man nemligen köper utöfver sitt behof för dagen, i tanke att derigenom få billigare pris, så är det spekulation. Att en spekulation kan misslyckas, ligger ju i allt menskligt görande och låtande, men en gammal regel är ju att icke spekulera i en vara, då den står i öfverdrifvet högt pris. Så snart en vara stiger till högt pris, kasta sig nemligen tillverkarne genast på densamma, och till följd af för stor produktion inträffar då en reaktion, hvarigenom varan faller i pris. Byggnadsstyrelsens handlingsätt i detta fall bevisar endast, att Styrelsen icke känner denna enkla regel för all spekulation; ty alla veta vi, att vid den tid då kontraktet uppgjordes en reaktion i de förut gällande höga jernprisen redan inträdt. Försigtigheten hade då bjudit att se tiden an och endast köpa sitt behof för dagen eller året, men icke spekulera för många år, ty då blef det spekulation.

Af en korporation med så vidsträckt erfarenhet som Byggnadsstyrelsen kunde man väl hafva rätt att fordra så mycket att den skulle ega kännedom om den första och enklaste regeln för spekulation, nemligen att icke spekulera då en vara står i öfverdrifvet högt pris, utan i stället vänta till dess varan står i öfverdrifvet lågt pris.

Att nu åstadkomma ett klandervotum mot Byggnadsstyrelsen, derföre känner jag hvarken formen eller sättet; dess handlingsätt bevisar blott att den misstagit sig, hvilket alla menniskor kunna göra. Jag kan således icke hafva något yrkande att framställa, utan har endast velat förklara, att detta sätt att gå till väga väckt åtminstone min förvåning.

Herr Key: Jag har begärt ordet egentligen med anledning af den ärade talarens på Stockholmsbänken yttrande.

*Angående
Riksdagens re-
visorers berät-
telse rörande
statsverket.*

(Forts.)

Han talade först och främst, gång efter annan, med ett visst eftertryck om »*Utskottets pluralitet*»; ja, den pluraliteten bestod helt enkelt af den förseglade sedeln, ty, såsom jag tog mig friheten nämna förra gången jag hade ordet, voro vi 12 emot 12 i Utskottet.

Vidare yttrade han, att i fall något ansvar kunde ifrågakomma, så toge han detsamma på sig. Detta var onekligen mycket ridderligt menadt och egnadt att göra intryck, men jag skulle hafva satt ännu större pris derpå, i händelse jag blifvit upplyst om hvaruti detta ansvar egentligen skulle bestå. Konstitutions-Utskottet har redan länge sedan afslutat och gjort upp räkning med Herr Bergströms åtgärder i egenskap af chef för Civildepartementet; nu vet jag sannerligen icke i hvad mån han skulle kunna åtaga sig annat ansvar än ett uteslutande moraliskt ansvar.

Samme talare påstod att jag skulle hafva »utslungat en beskyllning mot Stats-Utskottet» för mindre opartiskt förfarande. Något sådant har jag icke låtit komma mig till last; jag yttrade, att då revisorernes anmärkning var affärdad på nio rader, samt Stats-Utskottet sjelft gjort sitt utlåtande på elfva rader, under det att Jernvägsbyggnadsstyrelsens utlåtande upptager sju sidor, detta skulle kunna få utseende af att vara mindre opartiskt. Någon beskyllning låg icke häruti.

En annan talare, Herr Werner Ericson, har yttrat att jag gjort »insinuationer» mot Jernvägsbyggnadsstyrelsen. Detta har jag icke heller tillåtit mig. Jag nämnde visserligen, att affären bedrefs, efter min åsigt, allt för tyst och hastigt, men detta yttrade jag i omedelbart sammanhang med yttrandet att, om än jag lemnade derhän huruvida det varit skäl att föranstalta om en entreprenadauktion, så hade det åtminstone varit önskligt att Styrelsen lemnat tillfälle till större konkurrens genom offentliga anbud. Någon insinuation låg således icke heller deruti.

Då man här så mycket talat om den visshet och trygghet, som Staten skulle hafva genom ett sådant kontrakt på längre tid, så får jag säga att jag kan deruti icke finna någon garanti, allra minst såsom motvigt till prissförlusten. Staten är bunden, derom är icke något tvifvel, men om jernverket, med hvilket man kontraherat, icke kunnat eller icke kan uppfylla sina åtaganden, hvilken säkerhet har Staten då? Det är ju endast ett löst kontrakt, för hvilket ingen borgen från bolagets sida blifvit stäld, under det Staten deremot är bunden af detsamma för en tid af flere år. Slutligen får jag säga, att nog skulle jag kunna lemna Herr Werner Ericson svar och materialier med afseende på öfriga anbud, som voro gjorda, men jag anser af flere skäl icke lämpligt att göra det här offentligt. Skulle han deremot enskildt behaga taga notis om dessa materialier, så skall jag mycket gerna i detta fall stå honom till tjänst.

Angående
Riksdagens re-
visorers berät-
telse rörande
statsverket.

(Forts.)

Herr Axell: Jag har med den allra största uppmärksamhet sökt följa den diskussion, som pågått, men icke desto mindre är det mig ytterligt svårt att fatta, hvad som är hufvudargumentet för deras mening, som reserverat sig emot Utskottets betänkande i denna punkt. För mig synes frågan kunna enklast uppställas sålunda: antingen har Jernvägsbyggnadsstyrelsen haft befogenhet att avsluta detta kontrakt, eller ock har Styrelsen icke haft det. Detta är frågans förra del. Först om man medgifver, att Styrelsen i sådant afseende öfverskridit sin befogenhet, kan man få anledning att inlåta sig på den senare delen af frågan, nemligen huruvida Styrelsen lyckats i sin operation, så att man af sådant skäl bör sluta ögat till för Styrelsens allt för sjelfständiga handlingsätt.

Hvad nu beträffar frågans förra del, eller om Styrelsen öfverskridit sin befogenhet, förefaller det mig sjelfklart att enligt 1874 års riksdagsskrivelse Jernvägsstyrelsen haft icke allenast befogenhet utan rent af, såsom en föregående talare anmärkte, skyldighet att avsluta ifrågavarande kontrakt. Jag tror således icke, att den ärade talaren på Stockholmsbänken behöfver åtaga sig något ansvar härför, ty detta ansvar hvilar helt och hållet på Riksdagen sjelf. Det är Riksdagen, som i sin skrifvelse sagt att Styrelsen bör begagna sig af det fattade riksdagsbeslutet i ämnet för att avsluta leveranskontrakter för längre tid. Om nu så är förhållandet, förefaller det mig ofattligt att man sedermera kan börja resonnera, huruvida denna omständighet, att Styrelsen ställt sig Riksdagens skrifvelse till efferrättelse, ledt till godt resultat eller icke. Är resultatet godt, så är detta Riksdagens förtjenst, men är resultatet dåligt, så är detta också Riksdagens fel.

Men om jag nu också, med denna uppfattning beträffande den förra delen af frågan, inlåter mig på dess senare del, eller om Styrelsen i sin upphandling lyckats, så får jag säga, att det förefaller mig mycket besynnerligt, att min värderade vän Herr Ola Månsson i Jemshög, samt efter honom Herr Lyttkens och Stats-Utskottets ärade vice ordförande kunnat våga att med sådan verklig aplomb påstå, att detta är en misslyckad affär. De andra 12 ledamöterna i Stats-Utskottet säga åter, att vi kunna om den saken ännu ingenting döma; och jag för min del måste förena mig med dessa senare. Det synes som om de Herrar, hvilka påstå att affären är dålig, gå ut från den förutsättningen, att Styrelsen bort passa på att verkställa sitt uppköp vid den eller den tidpunkten i stället för vid den tid, upphandlingen nu egt rum.

Men om man bygger sitt omdöme på en sådan förutsättning, har man icke rätt att diskutera befogenheten, ty denna skulle hafva öfverskridits lika mycket i båda fallen. För öfrigt är det tydligt, att hvad som skall jämföras är det köp, som skedt, samt resultatet af en upphandling år för år intill 1880 af hvad som behöfves för ett kommande år, men då är det ju å andra sidan alldeles för tidigt att bedöma om köpet skall slå väl eller illa ut.

Den talare, som påstått att ett groft misstag här blifvit begånget och förklarar att det var enfaldigt att köpa, då priserna stodo som högst, begick dervid sjelf ett fullkomligt misstag; ty vid den tiden, då i fråga varande kontrakt upprättades, hade priserna fallit från 12 Pund sterl. 10 sh. till 8 Pund sterl. 5 sh. Det förefaller mig således ganska besynnerligt och obegripligt, att man anser sig kunna klandra styrelsen för att hafva spekulerat i orätt tid och när priserna stodo högst; ty detta var, som jag sagt, alldeles icke förhållandet.

Angående
Riksdagens re-
visorers berättelse rörande
statsverket.
(Forts.)

För min del får jag i likhet med den ärade talaren på Stockholmsbänken säga, att det öfver hufvud taget är mig alldeles likgiltigt, vare sig man stryker motiveringen i fråga, eller icke, ehuru jag må bekänna att jag icke alls kan gilla densamma. Men vill man stryka motiveringen på de grunder, som af utskottsreservanterne i afton blifvit angifna, måste jag motsätta mig en sådan åtgärd.

Jag förenar mig således med dem, som tillstyrkt rent bifall till Utskottets förslag.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Det må tillåtas mig fästa Kammarens uppmärksamhet å den omständigheten, att i fråga varande emellan Jernvägsbyggnadsstyrelsen, å ena, och Rhymney Iron Company, å andra sidan slutade aftal om leverans af jernvägsskenor med tillbehör aldrig någonsin varit föremål för regeringens pröfning. Och man skall derföre förgäfvos söka i något statsrådsprotokoll efter att denna afhandling blifvit af regeringen godkänd. Ifrågavarande aftal afslutades den 29 December 1874; och äfven om 1875 års Konstitutions-Utskott haft reda på förhållandet, så hade Utskottet dock ej kunnat göra någon anmärkning deremot, då statsrådsprotokollen ej innehålla ett enda ord derom.

Då jag yttrade, icke, såsom Herr Key förmenade, att jag toge hela ansvaret för Styrelsens åtgörande härutinnan på mig, utan att större delen af ansvaret drabbade mig, menade jag således *icke* det *juridiska* ansvaret. Jag är nemligen icke så okunnig i vår statsrätt, att jag icke vet att juridiskt ansvar för en af en sjelfständig och fristående förvaltningsmyndighet, såsom Styrelsen för statens jernvägsbyggnader, vidtagen åtgärd *icke* kan drabba vederbörande statsråd och departementschef, utan jag menade det *moraliska* ansvaret. Och jag kan försäkra Herr Key, att det senare ofta är mycket tyngre att bära än det förra. Det låg således icke något öfvermod uti min ofvan berörda förklaring, utan det var mig fast hellre ett behof att afgifva den, efter som jag styrkt Byggnadsstyrelsen uti dess af revisorerne klandrade uppfattning af 1874 års Riksdags beslut. Ej heller vill jag kalla detta mitt handlingssätt för *ridderligt*, såsom Herr Key behagade göra, utan anser jag detsamma, helt enkelt, vara *naturligt* för hvarje rättänkande man.

Angående Riksdagens revisorers berättelse rörande statsverket.

(Forts.)

Herr Werner Ericson: Jag hoppas att herr Key icke funnit sig obehagligt berörd af hvad jag nyss yttrade. Jag förklarade nemligen uttryckligen, att jag icke ville tillvita honom att hafva haft för afsigt att framkomma med någon insinuation emot Jernvägsbyggnadsstyrelsen. Det föreföll mig dock något besynnerligt att, då han förklarade att han innehade vissa handlingar, som kunde tjena till upplysning i saken, han yttrade att dessa handlingar lågo för min räkning, i stället för att meddela Kammaren innehålllet af desamma.

Som Herrarne icke fäst sig vid det förhållandet, huruvida Jernvägsbyggnadsstyrelsen må hafva varit befogad att avsluta detta af-tal, utan endast huruvida det var en dålig affär eller icke, så må jag förklara, att jag anser yttranden, sådana som det af herr Ola Månsson nyss uttalade, eller att Styrelsen bort *se tiden an*, vara alldeles för litet upplysande och för öfrigt fullkomligt värdelösa, när de icke beledsagas af skäl och faktiska uppgifter.

En talare, herr Lyttkens, har tydligen ådagalagt, att han icke ens läst de uppgifter, som blifvit af Jernvägsbyggnadsstyrelsen meddelade, hvilka visa att medelpriset för i svensk hamn levererade räler under de sista tjugu åren varit 8 Pund 5 sh. 10 p.

Man har vidare anställt jemförelser mellan det billiga pris, till hvilket åtskilliga enskilda jernvägsbolag, t. ex. Bergslagernas och Malmö—Ystads, uppköpt sitt jern och det pris, som vid i fråga varande affär betingats, hvarjemte man påstått att nämnda affär skulle hafva slagit bättre ut, om man afvaktat den tid, då jernpriserna voro de lägsta. Men, mine herrar, icke lärer väl någon leverantör vilja åtaga sig att under en följd af år sälja sin vara för samma pris, som gäller vid den tidpunkt, då varan står lägst i pris. En leverantör, som åtog sig något sådant, kunde väl med allt skäl sägas hafva mist förståndet; men med spritt tokiga leverantörer vilja vi sannolikt icke hafva något att skaffa.

Utskottets vice ordförande har visserligen förklarat, att man kunnat köpa räler till ett pris, som med 3 Pund understigit det af Styrelsen betingade. Men om man till detta pris lägger dels kostnaderna för frakt och assurans, dels ock den förhöjning i priset, som betingas deraf, att jernvägsräler här i Sverige underkastas hårdare prof än annorstädes, så torde denna skilnad i betydlig mån utjemnas, synnerligast om man dervid tager hänsyn jemväl till den kontraherade varans beskaffenhet.

Hvad jag hufvudsakligen velat säga är, att det ålegat dem, som gjort anmärkingar mot bemälda Styrelses fullständiga och noggranna förklaring, att också söka åstadkomma någon tillstymmelse till motbevisning — något som här ingalunda varit fallet.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: I motsats mot de tvenne talare, hvilka ansågo, att det vore alldeles likgiltigt huru Kammaren handlade i denna fråga, antingen Kammaren ogillade eller gillade

motiveringen för Utskottets i fråga varande hemställan, får jag för min del förklara, att det ingalunda är mig likgiltigt om Kammaren fattar sitt beslut i enlighet med mitt förslag eller icke.

Jag yrkade ogillande af den del af motiveringen, som talar till försvar för Jernvägsbyggnadsstyrelsen, och således icke den del deraf, som strider deremot.

En ärad talare på Stockholmsbanken meddelade nyss den upplysningen, att denna fråga icke varit föremål för regeringens behandling. Att sålunda rusa åstad och uppgöra en för vårt land så betydande och på samma gång ofördelaktig och obefogad affär, utan att låta den föregås af ett regeringsbeslut, kan ej heller vara annat än klandervärdt; och hade, enligt min tanke, Styrelsen handlat klokare, om den jemväl i detta fall gått annorlunda till väga.

En annan talare antydde, att 1874 år riksdagsskrifvelse icke allenast kunde åberopas såsom stöd för Styrelsens åtgärd, utan till och med ålade Styrelsen att gå till väga som den gjort; men jag vågar fråga den ärade talaren hvar någonting sådant förekommer i skrifvelsen, och intill dess han förmått visa sådant, må det tillåtas mig bestrida, att der förekommer något enda ord i den rigtningen; och talaren på Stockholmsbanken har jemväl tydligen ådagalagt detta, då han förklarade, att Byggnadsstyrelsen icke fått af Riksdagen beviljade mera än 3,000,000 kronor, då kontraktet uppgjordes, hvilka skulle användas för jernvägsbyggnader under år 1875.

Då nu statsregleringen uppgöres för hvarje år och är ett afslutadt helt för sig samt Byggnadsstyrelsen icke hade att förfoga öfver mera än förenämnda tre millioner, men icke förthy afslutade en affär, som förbinder Riksdagen att för densamma bevilja medel år från år till och med 1880; så anser jag det klandervärdt, att Riksdagen under dylika förhållanden icke skall ega full handlingsfrihet, att under tiden för hvarje år anvisa medel till i fråga varande ändamål, utan myndigheterna skola gå Riksdagen i förväg samt fatta dylika beslut, som åtminstone i vissa afseenden måste vara bindande för Riksdagen.

Jag yrkar fortfarande bifall till min förra hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen framställde propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som på det af Herr O. B. Olsson m. fl. gjorda yrkandet, att Kammaren, med ogillande af motiveringen, ville låta bero vid Utskottets framställning; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare meningen. Som votering likväl begärdes, blef en omröstningsproposition af följande lydelse uppsatt, justerad och anslagen:

Den som vill, att Kammaren, med ogillande af den motivering Stats-Utskottet begagnat i 6:te § af Utlåtandet N:o 33, skall låta bero vid Utskottets framställning, röstar

Ja;

Angående Riksdagens revisorers berättelse rörande statsverket.
(Forts.)

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

Voteringen försiggick och visade 81 ja mot 49 nej; varande alltså Kammarens beslut fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

I anseende dertill att tiden långt framskridit, uppsköts den vidare föredragningen af Stats-Utskottets förevarande Utlåtande till ett kommande sammanträde.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Bevillings-Utskottets Memorial N:o 7, i anledning af återremiss från Riksdagens Första Kammare af 4:de punkten i Utskottets Betänkande N:o 4, angående stämpelpappersafgiften;

Samma Utskotts Betänkande N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående nedsättning af lastpenningarne samt annan ändring af tulltaxeunderrättelserna; samt

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 13, i anledning af väckt förslag om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning af de lagstiftningsåtgärder, hvilka kunna och böra vidtagas mot anledningar till olyckor till sjös.

På framställning af Herr Talmannen beslöts, att så väl dessa ärenden som Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7, hvilket i gårdagens sammanträde blef till bordläggning anmäldt, skulle å föredragningslistan för Kammarens nästa sammanträde uppföras framför de ännu oafgjorda ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 8.

Upplästes ett så lydande protokoll:

Protokoll, hållet inför Hans Excellens Herr Statsministern och Chefen för Justitiedepartementet den 14 Mars 1877.

Till Herr Statsministern hade aflemnats fullmakt, utvisande, att vid riksdagsmannaval, som den 13 nästlidne Februari hållits i den valkrets, hvilken utgöres af de kommuner, som hört till Norrbottens läns norra domsaga, Majoren och Riddaren *Johan Grape* i Nederkalix blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare.

Vid granskning af fullmakten hade anmärkts, att den i 20 § Riksdagsordningen föreskrifna lydelse icke blifvit noggrannt följd,

utan att vid beskrifning af tiden för riksdagsmannaupdraget användts orden »för tiden från samma dag (den 13 Februari 1877) till slutet af 1878» i stället för att det bort heta »för tiden till den 1 Januari år 1879»; men då denna afvikelse från det stadgade formuläret icke föranleder någon otydlighet, samt berörda fullmakt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret, utan att desse emot fullmakten framställt någon anmärkning, blef samma fullmakt nu godkänd och skulle, på anmälan, till Majoren Grape återställas; hvarjemte protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle Andra Kammaren meddelas.

In fidem
G. Ryding.

Detta protokoll lades till handlingarne; och anmälde Herr Talmannen, att Herr Grape denna dag intagit sin plats bland Kammarens ledamöter.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag rörande de i Kammarens sammanträden denna dag fattade beslut.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Friherre	<i>O. Lagerfelt</i>	under 14 dagar från och med den 20 Mars.
Herr	<i>P. Sahlström</i>	» 14 » » » 22 »
»	<i>Sven Andersson</i>	» 14 » » » 23 »
»	<i>H. Lundqvist</i>	» 14 » » » 23 »
»	<i>C. A. Jönsson</i>	» 14 » » » 23 »
»	<i>C. Herslow</i>	» 14 » » » 24 »
»	<i>Joh. Andersson</i>	» 14 » » » 24 »
	i Ryssby	
och »	<i>P. G. Sandberg</i>	» 13 » » » 6 April.

Äfvenledes medgaf Kammaren, att Herrar *Per Nilsson* i Kuhlult och *A. P. Lind*, hvilka redan fått 14 dagars ledighet från riksdagsgöromålen sig beviljad, den förre från den 26 och den senare från den 27 Mars, i stället finge åtnjuta denna ledighet från den 21 samma månad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.